

Mediakasvatus kuntien varhaiskasvatuksessa

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2013:10

Mediakasvatus kuntien varhaiskasvatuksessa

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:10

Opetus- ja kulttuuriministeriö • Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto • 2013

Undervisnings- och kulturministeriet • Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen • 2013

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto / Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen
PL / PB 29
00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
www.minedu.fi/julkaisut

Taitto / Ombrytning: Teija Metsänperä, opetus- ja kulttuuriministeriö
Kannen taitto / Ombrytning av pärmen: Erja Kankala, opetus- ja kulttuuriministeriö
Kansikuva / Pärmbild: rodeo.fi

ISBN 978-952-263-216-6 (PDF)
ISSN-L 1799-0343
ISSN 1799-0351 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja / Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2013:10

Esipuhe

Opetus- ja kulttuuriministeriössä linjattiin vuonna 2004 lapsiin ja mediaan liittyvistä toimenpiteistä kulttuurihallinnossa. Yksi uusista avauksista oli pienten lasten mediakasvatus, jonka kehittämiseen alettiin suunnata toimenpiteitä. Edelleen vuonna 2013 lasten mediakasvatuksen kehittäminen on osa kulttuuripolitiikkaa: opetus- ja kulttuuriministeriön *Hyvä medialukutaito – suuntaviivat 2013–2016* valmistuvat vuonna 2013.

Mediakasvatuksen valtakunnallista kehittämistä ja turvallisen mediaympäristön edistämistä on tuettu pitkäjänteisesti opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriyksikössä usean vuoden ajan informaatio- ja resurssiohjauksen keinoin.

Keskeinen alue on ollut mediakasvatuksen kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Valtakunnallisissa hankkeissa ammattikasvattajille on tarjottu muun muassa koulutusta ja tuotettu monipuolista, uudenlaista materiaalia. Lisäksi tietopohjaa on vahvistettu.

Tärkeä edistysaskel lasten mediakasvatuksen kansallisen tason vakiinnuttamisessa oli vuonna 2007 julkaistu *Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa* -linjaus, joka toteutettiin yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön mediakasvatushanke Mediamuffinssin ja Stake-sin (nyk. Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin laitos) kanssa. Julkaisu kiinnitti mediakasvatuksen osaksi valtakunnallista Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -työtä.

Käsillä olevan selvityksen lähtökohtana on ollut vuonna 2011 toteutetussa mediakasvatushankkeiden arvioinnissa (Lapset ja media. Kolmen hankekokonaisuuden arviointi. Cuporen verkkojulkaisu 7/2011) ilmi tullut tarve saada tietoa lasten mediakasvatuksen toteutumisesta. Mediakasvatuksen toteuttaminen tapahtuu pitkälti kunnan palvelujen piirissä, johon myös varhaiskasvatuspalvelut kuuluvat. Toteutumisesta ei kuitenkaan ole kerätty systemaattisesti tietoa. Yksittäisiä kartoituksia on laadittu: on esimerkiksi tarkasteltu mediakasvatuksen toteutumista varhaiskasvatuksen yksikkötasolla. Varhaiskasvatuksen suunnittelu- ja ohjaustasolle selvitystä ei ole aikaisemmin osoitettu. Kuntiin kohdistettu selvitys täydentää siten kuvaa mediakasvatuksen tilanteesta varhaiskasvatuksessa.

Vuonna 2012 opetus- ja kulttuuriministeriö selvitti mediakasvatuksen tilaa yleisissä kirjastoissa (Kirjastot ja media 2012. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2012:23). Käsillä oleva julkaisu liittyy tähän mediakasvatuksen tilannetta havainnoivien julkaisujen jatkumoon. Selvityksen tuloksia tullaan hyödyntämään mediakasvatuksen valtakunnallisessa kehittämisessä.

Kyselyn toteutuksesta ja julkaisun asiantuntijapuheenvuorojen koonnista vastasi projektisuunnittelija Elina Hanninen. Internet-kyselystä ja sen tulosten raportoinnista vastasi Sakari Nurmi TNS Gallupista.

Kyselyn valmisteluun eri tavoin osallistuivat toiminnanjohtaja Outi Freese Koulu-kinoyhdistyksestä, päivähoitojohtaja Mika Harju Lahdesta, päivähoidonjohtaja Asta Huttunen Pyhännän kunnasta, professori Reijo Kupiainen Aalto-yliopistosta, varhaiskasvatuspäällikkö Pia Kola-Torvinen Tampereelta, järjestösihteeri Harri Myllynen Lastentarhaopettajaliitosta, päivähoidon asiantuntija Varpu Ojala Espoon kaupungista, johtaja Leo Pekkala Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta, nuorisotyön päällikkö Juuso Peura Mannerheimin Lastensuojeluliitosta, varhaiskasvatuksen aluejohtaja Tuija Pitkänen Kangasalalta, erikoisasiantuntija Saara Pääjärvi Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta, koordinaattori Rauna Rahja Mediakasvatusseurasta, projektisuunnittelija Leena Rantala opetus- ja kulttuuriministeriöstä, toiminnanjohtaja Anu Ruhala Mediakasvatuskeskus Metkasta ja mediakasvatustyön asiantuntija Johanna Sommers-Piironen Pelastakaa Lapset ry:stä.

Tiivistelmä

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriyksikkö on tukenut usean vuoden ajan mediakasvatuksen edistämistä varhaiskasvatuksessa. Alueelle suunnatun mediakasvatusselvityksen tarkoituksena oli saada tietoa mediakasvatuksen tilasta varhaiskasvatuksessa kuntien hallintotasolla. Tarkempina selvitysalueina olivat mm. mediakasvatuksen nykytilanne kunnan varhaiskasvatuksen suunnitelmissa ja koulutuksissa, näkemykset mediakasvatuksen tärkeydestä, varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen materiaalien tunnettuus ja näkemykset kunnan varhaiskasvatuksen kehittämistarpeista.

Kyselyn kohderyhmänä ovat kuntien varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta vastaavat johtavat viranhaltijat. Tutkimuksen kohteena olivat kaikki Suomen kunnat (320), koska kysely osoitettiin 302 kuntaan. Muutamissa kunnissa varhaiskasvatuspalvelut tuotetaan yhteisessä kuntayhtymässä tai yhteistoimintamallilla. Tutkimuksen aineisto kerättiin internet-kyselynä 29.1.2013–12.3.2013 välisenä aikana. Vastausprosentti oli 41,5.

Tulosten mukaan suurimmassa osassa kunnista alle puolet varhaiskasvatuksen henkilöstöstä tuntee mediakasvatusta. Hieman yli puolet vastaajista arvioi, että kunnassa toteutetaan tietoista mediakasvatusta yli 20 prosentissa varhaiskasvatussyksiköistä. Kunnissa on harvoin nimetty henkilöä edistämään mediakasvatusta.

Henkilöstö on osallistunut jonkinlaiseen mediakasvatuskoulutukseen kohtuullisen usein viimeisen kahden vuoden aikana. Pienissä ja pienehköissä kunnissa (alle 10 000 asukasta) on ollut melko yleistä, että mediakasvatuskoulutuksiin ei ole osallistuttu. Suurissa kaupungeissa koulutus on ollut keskimääräistä yleisempää.

Mediakasvatuksen sisältöjä on kirjattu varhaiskasvatussuunnitelmaan neljäsosassa kunnista. Näistä kunnista enemmistö on suuria kuntia, ja pienissä ja keskisuurissa kunnissa mediakasvatuksesta ei todennäköisimmin ole laadittu suunnitelmaa. Kolmasosassa kunnista ei ole käyty keskustelua mediakasvatussisällöistä suunnitelmien laatimisen yhteydessä.

Kunnissa, joissa mediakasvatus on kirjattu suunnitelmiin, vastaajat arvioivat siihen vaikuttaneita syitä. Tärkeimpinä nostettiin esille mediamaailman nopea muuttuminen, mediakasvatuksesta käyty yleinen keskustelu sekä lasten osoittamat tarpeet mediakasvatukselle.

Melkein joka toinen vastaaja ilmoitti, että kunnassa on järjestetty mediakasvatustapahtumia tai hankkeita. Mitä pienemmästä kunnasta oli kyse, sitä harvemmin tapahtumia on järjestetty. Kuntien mediakasvatuksen yhteistyökumppani on erittäin usein kirjasto.

Muita eniten mainittuja olivat seurakunnat, museot, kansalaisjärjestöt ja valtakunnallinen mediakasvatusjärjestö.

Kotien ja esiopetuksen merkitys tietoisessa mediakasvatuksessa arvioitiin tärkeäksi. Kolmanneksi tärkeimpänä esiin nousi 3–5-vuotiaiden lasten päivähoito. Tuloksissa eniten mielipiteitä jakava alue on 0–3-vuotiaiden mediakasvatus.

Perusteluksi mediakasvatuksen tarpeellisuudelle esitettiin tasaisesti monipuolisia syitä. Tärkeimpinä pidettiin lasten opastamista turvalliseen ja vastuulliseen median käyttöön.

Ammattikasvattajien osaamisessa pidettiin tärkeinä monenlaisia osa-alueita. Erittäin tärkeinä pidettiin kykyä arvioida lapsen kehitystasolle sopivia mediasisältöjä ja taitoa opastaa lasta käsittelemään mediasta heränneitä tunteita, tietoa turvallisen mediakäytön kysymyksistä sekä ymmärrystä mediamailman vaikutuksesta arjessa.

Mediakasvatuksen materiaaleissa ja koulutuksessa erittäin tärkeinä sisältöalueita pidettiin lasten suojelemiseen liittyvien aiheiden käsittelyä, pedagogista tukea arjen kasvatus-työhön, mediakasvatuksen konkreettisia työtapoja ja käytännön ohjausta mediavälineiden käyttöön.

Kuntien varhaiskasvatuksen suunnittelun tueksi suunnatut aineistot tunnettiin paremmin kuin muut materiaalit. Useampi kuin kaksi viidestä tuntee hyvin opetus- ja kulttuuriministeriön hankkeessa tuotetun *Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa* -julkaisun (2007)¹. Kuntien yksikkötasolle suunnatut materiaalit eivät ole kovin tunnettuja. Useampi kuin kaksi viidestä kuitenkin tuntee opetus- ja kulttuuriministeriön Mediamuffinssi-hankkeen materiaalipaketin.

Vastaajista valtaosa arvioi, ettei varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen edistämiseksi ole toteutettu riittävästi toimenpiteitä kunnassa. Parhaina keinoina tilanteen kohentamiseksi pidettiin henkilökunnan koulutusta ja mediakasvatuksen huomioimista kunnan varhaiskasvatuksen suunnittelussa.

Tulosten lisäksi Mediakasvatus kuntien varhaiskasvatuksessa -selvitys sisältää puheen- vuorot, jossa avataan kunnallisen mediakasvatussuunnitelman syntyä sekä paneudutaan varhaiskasvatustyön mediakasvatustyön kehittämiskokemuksiin.

---

¹ Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. Stakes (nyk. Terveystieteiden tutkimuskeskus) ja opetus- ja kulttuuriministeriön Mediamuffinssi-hanke 2007.

Sammandrag

Undervisnings- och kulturministeriets kulturenhet har redan i flera år stött främjandet av en trygg medieomgivning och mediefostran inom småbarnsfostran. Syftet med utredningen om mediefostran inriktad på småbarnsfostran var att få information om mediefostrans ställning inom småbarnsfostran på kommunernas förvaltningsnivå. Noggrannare utredningsområden var bl.a. mediefostrans nuläge i planer och utbildningar inom den kommunala småbarnsfostran, synpunkter på vikten av mediefostran, hur välkänt materialet som gäller mediefostran inom småbarnsfostran är och synpunkter på behoven att utveckla den kommunala småbarnsfostran.

Enkätens målgrupp är de ledande tjänsteinnehavare inom kommunen som ansvarar för småbarnsfostran och förskoleundervisning. Beroende på kommunens storlek är dessa till exempel direktören för småbarnsfostran, regionchefen eller chefen för småbarnsfostran. Undersökningen omfattade alla kommuner i Finland (320), eftersom enkäten riktades till 304 kommuner. I några kommuner tillhandahålls tjänsterna inom småbarnsfostran i en gemensam samkommun eller med en samarbetsmodell. Materialet till undersökningen samlades in som en internetenkät mellan den 29 januari 2013 och den 12 mars 2013. Svarsprocenten var 41.

Enligt resultaten hör majoriteten av kommunerna till sådana där högst hälften av de anställda inom småbarnsfostran känner till mediefostran. Något över hälften av respondenterna uppskattade att medveten mediefostran genomförs i över 20 procent av de kommunala enheterna för småbarnsfostran. Få kommuner (ca 14 procent av kommunerna) har en särskilt utnämnd person som främjar mediefostran.

De anställda i kommunerna har i skälig mån deltagit i någon typ av utbildning i mediefostran (37 procent) under de två senaste åren. I små och mindre kommuner (mindre än 10 000 invånare) är det ganska vanligt att de anställda inte har deltagit i utbildning i mediefostran. I stora städer har denna utbildning däremot varit vanligare än genomsnittet.

I en fjärdedel av kommunerna ingår mediefostran i planen för småbarnsfostran. Ur den regionala synvinkeln är majoriteten av dessa kommuner stora kommuner. I små och medelstora kommuner saknas däremot med all sannolikhet en plan för mediefostran. I ungefär en tredjedel av kommunerna har innehållet i mediefostran diskuterats när planerna har utarbetats, men innehållet har inte inkluderats i planerna. I en tredjedel av kommunerna har innehållet i mediefostran inte diskuterats när planerna har gjorts upp.

I kommuner där mediefostran ingår i planerna bedömde respondenterna faktorerna som ligger bakom detta. De viktigaste var enligt respondenterna den snabba förändringen i medievärlden, den allmänna debatten kring mediefostran samt barnens behov av mediefostran.

Nästan varannan respondent meddelade att evenemang eller projekt kring mediefostran har ordnats i kommunen. Ju mindre kommunen var desto sannolikare var det att sådana evenemang inte hade ordnats. Enligt utredningen är det mycket ofta biblioteket som samarbetar med kommunen beträffande mediefostran. Biblioteket är viktigt i synnerhet för kommuner med mindre än 20 000 invånare. Andra samarbetspartner som nämndes mest var församlingar, museer, medborgarorganisationer och den nationella organisationen för mediefostran.

Hemmens roll i medveten mediefostran bedömdes som stor. Mediefostran inom förskoleundervisningen ansågs vara nästan lika viktig. Den tredje viktigaste är dagvård för barn i åldern 3–5. Det område inom mediefostran som delar åsikterna i resultaten mest är mediefostran för 0–3-åringar: 56 procent anser det inte vara viktigt eller särskilt viktigt, medan 42 procent anser det vara viktigt eller ganska viktigt.

Motiveringarna till varför mediefostran är nödvändig är många och varierande. En överväldigande majoritet anser följande faktorer vara de viktigaste: barnen bör få vägledning i en trygg användning av medierna och undervisning i ett ansvarsfullt handlande i medierna så att både de själva och andra mår bra.

Många delområden ansågs vara viktiga i fråga om yrkespedagogernas kompetens. Förmågan att bedöma vilket medieinnehåll som lämpar sig för barnets utvecklingsnivå ansågs vara mycket viktig. Likaså förmågan att hjälpa barnet att bearbeta känslor som medierna väckt, information om frågor som gäller trygg användning av medierna samt kännedom om hur medierna påverkar barnens och småbarnsfostrans vardag.

I materialet och utbildningen som gäller mediefostran ansåg majoriteten det vara mycket viktigt att behandla teman som gäller skydd för barnen, pedagogiskt stöd för uppfostringsarbetet i vardagen, konkreta arbetssätt inom mediefostran och praktisk handledning i användningen av medieverktyg.

I kommunerna känner man bättre till det material som riktats till den kommunala småbarnsfostran än annat material. Fler än två av fem (42 procent) känner väl till publikationen Mediefostran inom småbarnsfostran (2007) som producerats inom ramen för undervisnings- och kulturministeriets projekt². Materialet som riktats till kommunernas enheter är inte särdeles välkänt. Fler än två av fem (42 procent) känner dock till undervisnings- och kulturministeriets materialpaket inom projektet Mediamuffins.

Merparten av respondenterna ansåg att det inte har vidtagits tillräckliga åtgärder i kommunen för att främja mediefostran inom småbarnsfostran. Majoriteten av respondenterna anser att det bästa sättet att förbättra situationen är att utbilda personalen. Det nästbästa sättet ansågs vara att mediefostran beaktas i planeringen av småbarnsfostran i kommunen.

---

2 Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa (Mediefostran inom småbarnsfostran). Stakes (numera Institutet för hälsa och välfärd) och undervisnings- och kulturministeriets projekt Mediamuffins 2007.

Sisältö

	Esipuhe	3
	Tiivistelmä	5
	Sammandrag	7
1	Selvityksen lähtökohtia	11
2	Kyselyn toteutus ja tulokset	14
	2.1 Tutkimuksen tavoite ja kohderyhmä	14
	2.2 Tiedonkeräys ja tutkimuksen toteutusajankohta	15
3	Mediakasvatuksen nykytilanne kuntien varhaiskasvatuksessa	16
	3.1 Mediakasvatusta tunteva henkilöstö ja mediakasvatusta toteuttavat varhaiskasvatusyksiköt	16
	3.2 Kunnissa mediakasvatusta osana työtään edistävät henkilöt	17
	3.3 Henkilöstön osallistuminen mediakasvatuksen koulutustilaisuuksiin	18
4	Mediakasvatus varhaiskasvatuksen suunnitelmissa	20
	4.1 Mediakasvatus osana varhaiskasvatuksen suunnitelmia	20
	4.2 Eri asioiden vaikutus siihen, että mediakasvatus on sisällytetty varhaiskasvatuksen suunnitelmiin	22
	4.3 Mediakasvatustapahtumat ja mediakasvatuksen yhteistyökumppanit	22
5	Käsitykset mediakasvatuksen tärkeydestä	24
	5.1 Lasten tietoisien mediakasvatuksen tärkeys eri alueilla	24
	5.2 Perustelut mediakasvatuksen tärkeydelle varhaiskasvatuksessa	25
	5.3 Ammattikasvattajalta edellytetty osaaminen	26
6	Varhaiskasvatuksen mediakasvatusaineistojen merkitys ja tunteminen	28
	6.1 Eri aihealueiden tärkeys mediakasvatuksen materiaaleissa tai koulutuksissa	28
	6.2 Varhaiskasvatukseen suunnattujen aineistojen tunteminen	29
7	Mediakasvatuksen kehittäminen kunnan varhaiskasvatuksessa	31
	7.1 Tehtyjen toimenpiteiden riittävyys varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen edistämiseksi	31
	7.2 Parhaat keinot parantaa mediakasvatuksen tilaa kunnan varhaiskasvatuksessa	32

8	Eräiden asioiden toteutuminen kunnissa, joissa mediakasvatus sisältyy suunnitelmiin	33
9	Tutkimukseen vastanneista	35
10	Havaintoja mediakasvatuksen tilasta varhaiskasvatuksessa	38
11	Puheenvuoro: Mediakasvatuksen, teknologian ja luovuuden yhdistäminen varhaiskasvatuksessa – tietoista ohjausta kuntiin	40
12	Puheenvuoro: Nyt mediakasvatetaan!	42
	Lähteet	45
	Liite: Kyselylomake	46

1 Selvityksen lähtökohtia

Lasten mediakasvatuksen edistämisen tavoitteet osana kulttuuripolitiikkaa kirjattiin linjauksiksi opetus- ja kulttuuriministeriössä vuonna 2004. Linjaukset rakentuivat lasten ja nuorten elokuvakasvatuksen pitkille perinteille. Mediakasvatukseen ja lapsiin liittyvien linjausten tavoitteina oli mediäväkivallan vaikutusten ehkäiseminen³.

Yksi toimenpideohjelmaluonnoksen *Mediäväkivalta. Lapset ja media* (opetusministeriön monisteita 2004:10) painopisteistä oli mediakasvatuksen uudet ulottuvuudet. Se oli tuore avaus paitsi kansallisesti, myös kansainvälisesti. Ohjelmaluonnoksessa todetaan, että mediakasvatuksesta tulee yhä tärkeämpi tekijä lapsille turvallisemman mediaympäristön luomisessa. Tutkimustiedon mukaan lasten median käyttö alkaa jo ennen kouluikää. Siksi julkaisussa katsottiin, että olisi luontevaa sisällyttää pienten lasten mediataitojen kehittäminen myös päivähoitojärjestelmän yhteyteen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti toimenpideohjelmaluonnoksen suuntaisia toimenpiteitä vuosina 2005–2007 Matti Vanhasen hallituksen me-

diäväkivaltaohjelmassa. Sen jälkeen, vuodesta 2008, lasten mediakasvatusta, medialukutaitoa ja turvallista mediaympäristöä on edistetty opetus- ja kulttuuriministeriön *Lapset ja media* -ohjelmassa.

Lasten ja nuorten mediakasvatuksen aseman vahvistaminen on sittemmin kirjattu muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategisen kehittämisen tavoitetilään⁴. Edelleen vuoden 2012 syksyllä julkaistuissa audiovisuaalista kulttuuria koskevista linjauksista todetaan hyvän medialukutaidon tärkeys. Linjausten mukaan mediakasvatuksella tuetaan laajaa ja monipuolista lukutaito-osaamista, joka vahvistaa lasten ja nuorten elämisen hallinnan taitoja.⁵ Hyvä medialukutaito saa suuntaviivat vuosille 2013–2016 opetus- ja kulttuuriministeriössä vuonna 2013.

Opetus- ja kulttuuriministeriön *Lapset ja media* -ohjelmassa on tuettu valtionavustuksin valtakunnallisia mediakasvatushankkeita, joissa kohderyhminä ovat muun muassa varhaiskasvatus- ja alakouluikäiset lapset ja lasten kasvattajat. Tavoitteena on ollut

³ Mediäväkivalta. *Lapset ja media*. Luonnos toimintaohjelmaksi 2005–2007. Opetusministeriön monisteita 2004:10.

⁴ Kulttuuripolitiikan strategia 2020. Opetusministeriön julkaisuja 2009:12.

⁵ Audiovisuaalinen kulttuuri digitaalisessa ympäristössä. Poliittiset linjaukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:31.

luoda edellytyksiä mediakasvatuksen toteuttamiseksi ja vakiinnuttaa sitä erilaisissa toimintaympäristöissä, kuten kirjastoissa, päiväkodeissa, esi- ja alkuopetuksessa sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnassa ja koulun kerhotoiminnassa. Lisäksi hankkeissa on vahvistettu tietopohjaa mm. lasten median käytöstä ja median vaikutuksista lapsiin ja nuoriin.

Laaja, kansallinen avaus pienten lasten mediakasvatuksen edistämiseksi varhaiskasvatuksessa oli opetus- ja kulttuuriministeriön *Mediamuffinssi* -hanke⁶, joka toimi vuosina 2006–2007. Hankkeessa kehitettiin mediakasvatuksen toimintamalleja sekä tuotettiin materiaaleja ja valtakunnallista koulutusta pienten lasten (0–8-vuotiaat) kanssa työskenteleville ammattikasvattajille ja lasten vanhemmille. Hanke kokosi yhteen laajan toimijaverkoston. Yhteistyön merkittävänä tuloksena mediakasvatus otettiin osaksi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (ent. Stakes) Varhaiskasvatussuunnitelma-työtä. *Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa* -julkaisu ilmestyi vuonna 2007 ja jatkumona *Mediakasvatus esi- ja alkuopetuksessa* vuonna 2009.

Aikaisempia puheenvuoroja ja tutkimuksia

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa (2007) tukee Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoja, kasvatuspäämääriä ja tavoitteita. Suunnitelman tavoitteena on ohjata varhaiskasvatuksen suunnittelua ja toteutusta kunta- ja yksikötasolla. Keskeisenä arvoperiaatteena on lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi, jota tuetaan muun muassa ottamalla toiminnan lähtökohdaksi lapsen omat kokemukset ja huolehtimalla turvallisesta toimintaympäristöstä ja sisällöistä. Julkaisu korostaa lapsen ikää ja yksilöllistä kehitysvaihetta sekä lapsen ominaisia tapoja toimia mediakasvatuksen lähtökohtana. Elämyksellisten, kokemuksellisten ja leikillisten toimintamuotojen tavoitteena on kehittää varhaisia valmiuksia media-kulttuurissa elämiseen ja oman mediasuhteen ymmärtämiseen. Julkaisu tuo esiin erilaisia näkökulmia,

jotka muodostavat yhdessä rikkaan lähestymistavan lasten mediakasvatukseen. Näkökulmina ovat taidekasvatuksellisesti painottuva, ilmaisullinen näkökulma; teknologiakasvatuksellinen näkökulma, yhteiskunta- ja kulttuurikriittisesti painottuva näkökulma sekä suojellinen näkökulma.

Mediakasvatus esi- ja alkuopetuksessa -julkaisussa avataan perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden tavoitteita ja sisältöjä sekä tarkastellaan, miten mediakasvatusta voidaan toteuttaa eri sisältöalueiden ja oppiaineiden yhteistyössä. Julkaisu korostaa mediakasvatusta laaja-alaisena käsitteenä. Liikkeelle lähdetään perustaitojen harjoitteluista leikkimällä ja ihmettelemällä. Nämä taidot nähdään kriittisen medialukutaidon alkuaskeleina. Julkaisussa käsitellään myös mediakasvatusta nonformaalisissa ympäristöissä, kuten koulun kerhoissa, aamu- ja iltapäivätoiminnassa sekä paneudutaan kotien kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Annikka Suonisen selvityksessä *Mediakasvatus päiväkodissa ja esiopetuksessa. Mediakasvatuksen tilan ja Mediamuffinssi-oppimateriaalien käyttöönoton arviointi syksyllä 2007* kohderyhmänä olivat päiväkotien ja esiopetusyksiköiden henkilökunta. Selvityksen mukaan kyselyn vastaajat pitivät kotia tärkeimpänä paikkana pienten lasten mediakasvatuksen kannalta. Sen jälkeen tärkeintä on vastaajien mukaan esiopetuksen mediakasvatus, ja kolmantena päivähoitossa toteutettava mediakasvatus. Tärkeimpänä syynä mediakasvatuksen tarpeellisuuteen pidettiin sitä, että lasten kanssa tulee keskustella heitä mietityttävistä mediasta peräisin olevista asioista. Toiseksi tärkeimpänä syynä pidettiin lasten suojelua median haitallisilta vaikutuksilta ja kolmanneksi tärkeimpinä syitä, jotka liittyvät median merkitykseen osana lasten kulttuurista ympäristöä sekä keinona edistää lasten luovuutta. Noin viidennes vastaajista kertoi, että päivähoiton tai esiopetuksen mediakasvatuksen määräästä tai sisällöistä oli sovittu tai keskusteltu kunnan tai päivähoitoalueen tasolla. Tärkeimpiä mediakasvatusta määrällisesti tai sisällöllisesti rajoittavia tekijöitä olivat laitteiden ja koulutuksen puute.

⁶ Mediamuffinssi-hankkeen keskeisiä toteuttajia olivat Kerhokeskus – koulutyön tuki ry, Koulukinoyhdistys ry ja Mediakasvatuskeskus Metka.

Teoksessa *Mediametkaa! Osa 2. Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan* kirjoittajat tarkastelevat lasten mediamaailmaa eri näkökulmista. Reijo Kupiainen tarkastelee medialapsuutta, muuttuneita medialukutaitoja ja mediakasvatuksen käytäntöjä. Kupiaisen mukaan päivähoidon arjessa on läsnä monenlaisia mediasisältöjä ja mediakasvatusta toteutetaan tiedostaen tai tiedostamatta. Keskeisenä kirjoittaja pitää lasten mediakulttuurin ja päivähoidon yhdistävien toimintamuotojen vahvistamista lasten medialukutaidon edistämiseksi. Samassa teoksessa mediakasvatusta lähestytään monipuolisista näkökulmista: Liisa Karlsson tarkastelee lapsi- ja yhteisönäkökulmaa mediakasvatuksessa. Reeli Karimäki käsittelee leikkiä ja median sisältöjä leikissä. Seija Okkonen nostaa esille faktan ja fiktion käsittelemisen median kautta draamakasvatuksessa. Tarja Salokoski tarkastelee artikkelissaan mediaa ja lasten tunteita, turvallista mediakasvatusta ja aikuisten roolia median käytön ohjaajana.

2 Kyselyn toteutus ja tulokset

Sakari Nurmela
TNS Gallup Oy

2.1 Tutkimuksen tavoite ja kohderyhmä

Tutkimuksen tavoitteena oli kerätä tietoa mediakasvatuksen tilanteesta Suomen kuntien varhaiskasvatuksesta. Kyselyn tulokset antavat uutta tietoa varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen valtakunnalliseen ja alueelliseen kehittämiseen.

Haastattelun alkuvaiheessa määriteltiin, mitä mediakasvatuksella tarkoitetaan. Tutkimukseen osallistuneille kerrottiin, että sillä tarkoitetaan tavoitteellista pedagogista toimintaa, jolla tietoisesti ohjataan lasten kasvua median parissa. Tarpeet taitojen opettelemiselle syntyvät lapsen kasvun ja kehityksen lähtökohdista.

Lisäksi kerrottiin, että medialla tarkoitetaan

- mediavälineitä kuten kirjoja radiota, televisiota, pelikoneita tai käsipuhelinta (käytettiin termiä kännykkä) sekä
- mediasisältöjä kuten musiikkia, kuvia, tarinoita, elokuvia, pelejä ja mainoksia.

Kyselyn tarkoituksena oli päästä selville mm. siitä

- mikä on mediakasvatuksen nykytilanne varhaiskasvatuksessa,
- minkälaiset ovat keskeisten viranhaltijoiden näkemykset mediakasvatuksen tärkeydestä,
- tunnetaanko kunnissa varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen materiaaleja,
- minkälaiset ovat varhaiskasvatuksen mediakasvatukseen liittyvät kehittämistarpeet.

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat Suomen kuntien varhaiskasvatuksen suunnittelusta vastaavat johtavat viranhaltijat (302 kpl). TNS Gallup Oy:lle toimitettiin kaikkien kohdehenkilöiden sähköpostiosoitteet erillisenä Excel-tiedostona.

Kysely osoitettiin ensisijaisesti henkilölle, jolle kutsu lähetettiin. Viestissä kuitenkin todettiin, että kyseinen henkilö voi halutessaan pyytää apua kollegalta tai lähettää tämän sähköpostin asian tuntevalle kollegalle kunnassanne. Yhteensä 17 prosenttia tutkimukseen osallistuneista kertoi pyytäneensä ainakin osaan vastauksistaan tukea vertaiskollegaltaan.

Tutkimukseen vastasi 125 henkilöä, joten vastausaktiivisuus nousi 41,5 prosenttiin.

2.2 Tiedonkeräys ja tutkimuksen toteutusajankohta

Tutkimuksen aineisto kerättiin Internet-kyselynä. TNS Gallup Oy lähetti kaikille otoshenkilöille kutsun vastata tutkimukseen 29.1.2013.

Tutkimuskutsu lähetettiin sähköpostiviestillä, joka sisälsi henkilökohtaisen linkin TNS Gallup Oy:n tietojärjestelmään ohjelmoidulle kyselylomakkeelle. Vastaaaja sai valita, osallistuiko tutkimukseen suomeksi vai ruotsiksi. Niille vastaajille, jotka eivät olleet vastanneet tutkimukseen, lähetettiin muistutusviestit 11.2., 18.2. sekä 26.2. Tutkimuksen tiedonkeräys lopetettiin 12.3.2013.

3 Mediakasvatuksen nykytilanne kuntien varhaiskasvatuksessa

3.1 Mediakasvatusta tunteva henkilöstö ja mediakasvatusta toteuttavat varhaiskasvatussyksiköt

Mediakasvatusta tunteva henkilöstö

Tutkimuksen aluksi esitettiin kysymyksiä mediakasvatuksen tilasta ja roolista osana kuntien varhaiskasvatusta.

Enemmistö kunnista (43 %) lukeutuu sellaisiin, joiden varhaiskasvatuksen henkilöstöstä mediakasvatusta tuntee 20–50 %.

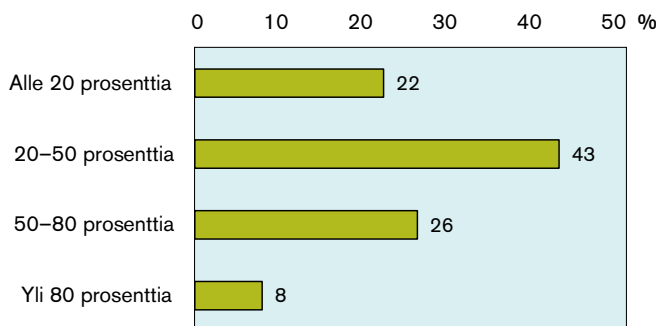
Noin joka neljännessä (26 %) kunnassa mediakasvatusta tuntevia varhaiskasvatuksen parissa työskenteleviä henkilöitä on 50–80 prosenttia. Samoin noin joka neljännessä (22 %) kunnassa mediakasvatusta tuntevia

on alle 20 %. Kahdeksassa prosentissa (8 %) kunnista mediakasvatusta hallitsevien osuus on yli 80 %.

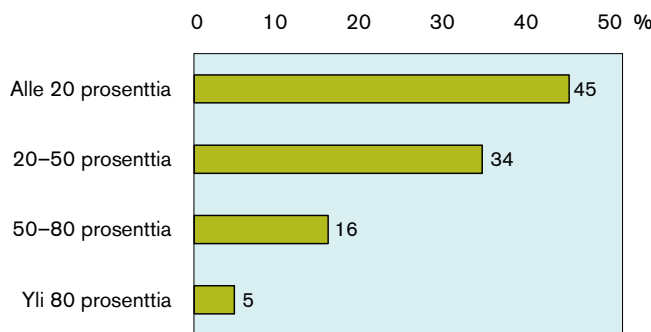
Mediakasvatusta toteuttavat varhaiskasvatussyksiköt

Enemmistö kunnista (45 %) lukeutuu niihin, joiden varhaiskasvatussyksiköissä arvioidaan toteutettavan tietoista mediakasvatusta alle kahdessakymmenessä prosentissa. Vastaajista 34 % arvioi luvun olevan 20–50 %. Yhteensä noin 21 % kunnista ilmoittaa, että yli puolet varhaiskasvatuksen yksiköistä kunnassa toteuttaa tietoista mediakasvatusta, ja näistä kunnista viidessä prosentissa mediakasvatusta toteutetaan yli 80 %:ssa varhaiskasvatussyksikössä.

Mediakasvatusta tuntevien osuus tuntevien osuus varhaiskasvatuksen henkilöstöstä (%), n=125

Varhaiskasvatussyksiköt, joissa toteutetaan tietoista mediakasvatusta (%), n=125

Viidesosa (21 %) Uudenmaan ulkopuoliseen Etelä-Suomeen sijoittuvista kunnista lukeutuu niihin, joissa yli 80 prosenttia varhaiskasvatuksen henkilöstöstä tuntee myös mediakasvatusta. Vähintään 50 000 asukkaan kunnissa vastaavan ryhmän koko nousee 25 prosenttiin. Kyseisen tyyppisissä kunnissa myös keskimääräistä useampi varhaiskasvatuksen yksikkö tarjoaa mediakasvatusta.

3.2 Kunnissa mediakasvatusta osana työtään edistävät henkilöt

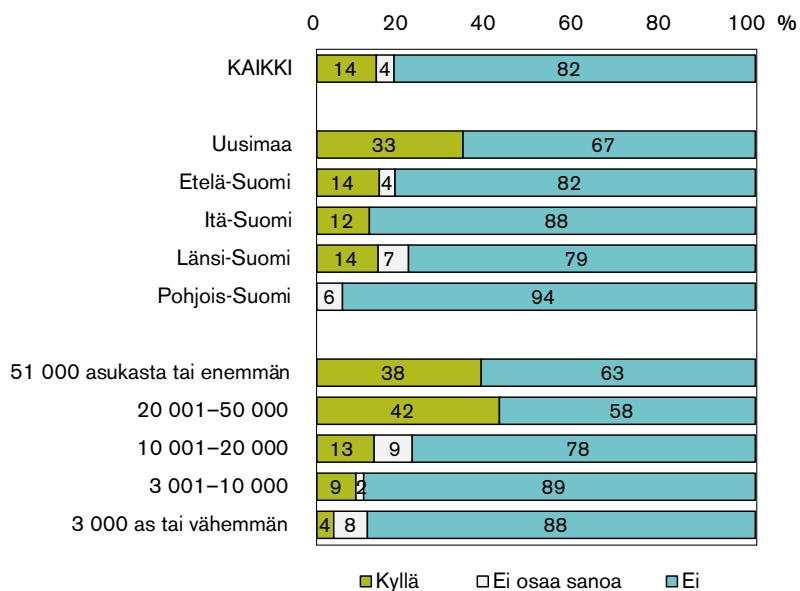
Kaikkiaan 82 prosentissa kunnista ei ole henkilöä tai henkilöitä, joiden erityiseen tehtäväkenttään kuului mediakasvatuksen edistäminen varhaiskasvatuksessa. Tutkimukseen osallistuneista kunnista 14 prosenttia

ilmoittaa henkilön tai henkilöitä, joiden tehtäviin kuuluu mediakasvatuksen edistäminen. Uudella- maalla sekä vähintään 20 000 asukkaan kaupungeissa tarkoitukseen on varattu selvästi enemmän henkilös- töresursseja kuin muualla.

Kunnissa, jossa kyseistä työtä tekevää henkilöstöä löytyy, keskimäärin kahdeksan henkilöä on tekemi- sissä asian kanssa. Lisäksi kysyttiin, mitkä ovat näi- den henkilöiden tehtävänimikkeet.

Ratkaisutavat vaihtelevat, mutta yleensä tehtävään on löydetty tekijä omasta joukosta, eikä ulkopuolista apua ole palkattu. Useissa paikoissa lastentarhanopetta- jat tai päivähoitajat vastaavat myös mediakasvatuksen edistämisestä. Myös nimikkeet varhaiskasvatuksen aluepäällikkö, asiantuntija sekä suunnittelija mainittiin. Joissakin kunnissa asiaa varten on perustettu työryhmä.

Onko kunnassa henkilöä/henkilöitä, joiden tehtävänä tai osana tehtävää on mediakasvatuksen edistäminen varhaiskasvatuksessa (%), n=125

3.3 Henkilöstön osallistuminen mediakasvatuksen koulutustilaisuuksiin

Henkilöstö on osallistunut kuluneen kahden vuoden aikana jonkinlaisiin mediakasvatuksen koulutustilaisuuksiin yhteensä 37 prosentissa tutkimukseen vastanneista kunnista. Luku perustuu tietoon, että 46 prosenttia vastaajista kertoi, ettei kunnassa ole osallistuttu koulutukseen ja 17 prosenttia ei osannut sanoa, kuinka oli toimittu.

Runsas viidesosa (22 %) vastaajista kertoi, että henkilöstöä oli ollut ulkopuolisen (alueellisen tai paikallisen) tarjoajan järjestämässä mediakasvatuksen koulutustilaisuudessa. Joka kymmenennestä kunnasta on lähetetty henkilöstöä ulkopuolisen

tarjoajan organisoimaan valtakunnalliseen koulutustapahtumaan.

Kymmenessä prosentissa kunnista koulutus on hoidettu sisäisesti varhaiskasvatuksen yksikössä. Kaikkiaan neljätolista prosenttia vastanneista puolestaan kertoi, että kunta oli järjestänyt henkilöstölleen useita yksiköjä koskeneen koulutustilaisuuden.

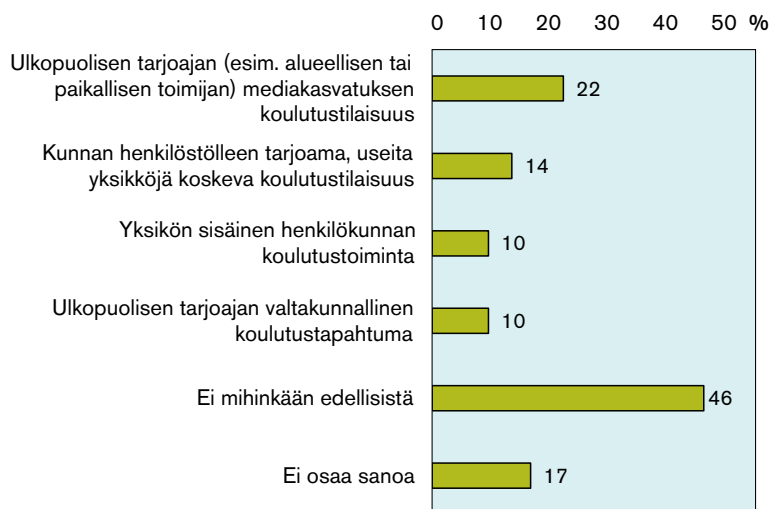
Erilaisista kunnista on osallistuttu eri tavoin erityyppisiin koulutuksiin. Uudellamaalla yksikön sisäinen koulutus on ollut 2,5 kertaa yleisempää kuin koko maassa keskimäärin.

Uudenmaan ulkopuolisen Etelä-Suomen kunnissa puolestaan on turvauduttu keskimääräistä useammin paikalliseen tai alueelliseen ulkopuoliseen koulutustarjoajaan. Lapin tutkimukseen osallistuneista kunnista peräti 71 %:n edustaja totesi, ettei koulutusta ole ollut lainkaan.

Taulukko 1. Henkilöstön osallistuminen mediakasvatuksen koulutustilaisuuksiin viim. 2 vuoden aikana (%)

	Uusi-maa	Etelä-Suomi	Itä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois-Suomi	Kaikki yht.
Yksikön sisäinen koulutus	25	7	8	12	-	10
Kunnan tarjoama, useaa yksikköä koskeva	17	18	12	16	-	14
Ulkopuolinen tarjoaja alueellinen, paikallinen	17	32	20	19	24	22
Ulkopuolinen tarjoaja, valtakunnallinen	17	4	12	9	12	10
Ei mikään	50	36	44	44	71	46
Ei osaa sanoa	8	25	16	21	-	17

Henkilöstön osallistuminen mediakasvatuksen koulutustilaisuuksiin viimeisen kahden vuoden aikana (%), n=125

Taulukko 2. Henkilöstön osallistuminen mediakasvatuksen koulutustilaisuuksiin viim. 2 vuoden aikana (%)

	51 000 as. tai enemm.	20 001– 50 000	10 001– 20 000	3 001– 10 000	3 000 tai väh.	Kaikki yht.
Yksikön sisäinen koulutus	13	42	13	5	-	10
Kunnan tarjoama, useaa yksikköä koskeva	63	33	17	7	-	14
Ulkopuolinen tarjoaja alueellinen, paikallinen	63	25	17	18	23	22
Ulkopuolinen tarjoaja, valtakunnallinen	25	25	9	5	8	10
Ei mikään	-	17	43	52	65	46
Ei osaa sanoa	13	25	22	18	8	17

Väkimäärältään pienissä kunnissa tämä on ollut tilanne huolimatta siitä, missä osassa maata ne sijaitsevat. Enintään 3 000 asukkaan kunnista 65 prosentissa ei ole annettu minkäänlaista mediakasvatuksen koulutusta. Tilanne on ollut pitkälti sama myös asutetta suuremmissa (väkiluku 3 001–10 000) kunnissa. Niiden enemmistössä koulutusta ei ole annettu.

Suurissa kaupungeissa kaikenlaisen koulutus on ollut keskimääräistä yleisempää. Varsinkin kun-

nan tarjoama, useaa yksikköä koskeva sisäinen ja paikalliselta tai alueelliselta ulkopuoliselta tarjoajalta hankittu mediakasvatuksen koulutus on ollut sitä yleisempää, mitä suuremmasta kunnasta on kyse.

Taulukkoihin 3 ja 4 on merkitty, kuinka monta henkilöä keskimäärin kunkin tyyppisestä kunnasta on osallistunut mediakasvatuksen erilaisiin koulutuksiin kuluneen kahden vuoden aikana. Vaihtelu on suurta, joskin arvattavaa.

Taulukko 3. Mediakasvatuksen koulutustilaisuuksiin viimeisen 2 vuoden aikana osallistuneet (lkm.)

	Uusi- maa	Etelä- Suomi	Itä- Suomi	Länsi- Suomi	Pohjois- Suomi	Kaikki yht.
Yksikön sisäinen koulutus	104	95	25	36	0	1
Kunnan tarjoama, useaa yksikköä koskeva	75	63	49	39	0	52
Ulkopuolinen tarjoaja alueellinen, paikallinen	12	11	11	43	3	20
Ulkopuolinen tarjoaja, valtakunnallinen	4	20	3	6	10	6

Taulukko 4. Mediakasvatuksen koulutustilaisuuksiin viimeisen 2 vuoden aikana osallistuneet (lkm.)

	51 000 as. tai enemm.	20 001– 50 000	10 001– 20 000	3 001– 10 000	3 000 tai väh.	Kaikki yht.
Yksikön sisäinen koulutus	50	91	100	19	0	1
Kunnan tarjoama, useaa yksikköä koskeva	55	63	90	21	0	52
Ulkopuolinen tarjoaja alueellinen, paikallinen	67	31	32	10	4	20
Ulkopuolinen tarjoaja, valtakunnallinen	20	3	8	5	2	6

4 Mediakasvatus varhaiskasvatuksen suunnitelmissa

4.1 Mediakasvatus osana varhaiskasvatuksen suunnitelmia

Mediakasvatuksesta varhaiskasvatuksen sisällössä selvitettiin kysymyksellä, jossa pyydettiin kertomaan, miten kunnassa on sovittu asiasta.

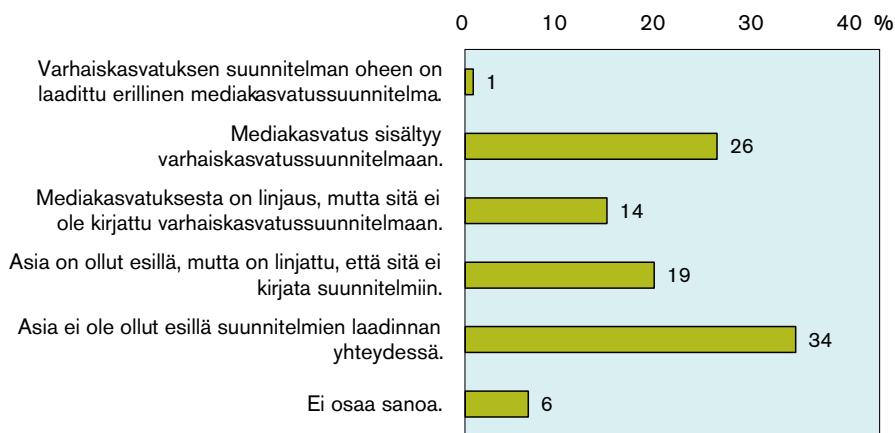
Mediakasvatus sisältyy varhaiskasvatuksesta tehtyihin kirjallisiin suunnitelmiin 27 prosentissa tutkimukseen osallistuneista kunnista. Yhdessä prosentissa on laadittu erillinen mediakasvatussuunnitelma varhaiskasvatuksen suunnitelman ohien. 26 prosenttia

kertoi mediakasvatuksen sisältyvän laadittuun varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Viidesosa totesi, että mediakasvatus on ollut tavalla tai toisella esillä. Näissä kunnissa sitä ei kuitenkaan ole päätetty sisällyttää kirjallisiin suunnitelmiin. 14 prosenttia puolestaan kertoi, että mediakasvatus on linjattu kunnassa, mutta sitä ei kuitenkaan ole kirjattu varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Joka kolmas vastaaja totesi, ettei asia ole ollut esillä silloin, kun on laadittu varhaiskasvatuksen suunnitelmia (kuusi prosenttia ei osannut sanoa, miten on toimittu).

Miten kunnassa on sovittu varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen sisällöstä (%), n=125

Taulukko 5. Varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen sisältö (%)

	Uusi- maa	Etelä- Suomi	Itä- Suomi	Länsi- Suomi	Pohjois- Suomi	Kaikki yht.
Varhaiskasvatuksen suunnitelman ohessa erillinen mediakasvatussuunnitelma	0	0	0	2	0	1
Mediakasvatus sisältyy varhaiskasvatussuunnitelmaan	8	29	28	33	12	26
Mediakasvatuksesta linjaus, mutta sitä ei ole kirjattu varhaiskasvatussuunnitelmaan	25	11	16	14	12	14
Asia on ollut esillä, mutta on linjattu, ettei sitä kirjata suunnitelmiin	8	18	20	19	29	19
Asia ei ole ollut esillä suunnitelmia laadittaessa	42	36	32	28	41	34
Ei osaa sanoa	17	7	4	5	6	6

Taulukko 6. Varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen sisältö (%)

	51 000 as. tai enemm.	20 001– 50 000	10 001– 20 000	3 001– 10 000	3 000 tai väh.	Kaikki yht.
Varhaiskasvatuksen suunnitelman ohessa erillinen mediakasvatussuunnitelma	13	0	0	0	0	1
Mediakasvatus sisältyy varhaiskasvatussuunnitelmaan	50	25	35	23	15	26
Mediakasvatuksesta linjaus, mutta sitä ei ole kirjattu varhaiskasvatussuunnitelmaan	13	17	13	16	12	14
Asia on ollut esillä, mutta on linjattu, ettei sitä kirjata suunnitelmiin	13	17	17	18	27	19
Asia ei ole ollut esillä suunnitelmia laadittaessa	13	42	22	36	42	34
Ei osaa sanoa	0	0	13	7	4	6

Taulukoista 5 ja 6 käy ilmi, miten on toimittu eri-kokoisissa ja maan eri osissa sijaitsevilla kunnissa. Länsi-Suomessa mediakasvatussuunnitelma sisältyy varhaiskasvatussuunnitelmaan tai on sen ohessa erillisenä suunnitelmana useammin kuin muualla.

Suuret kaupungit ovat toinen joukosta erottuva ryhmä. Niistä 63 prosentissa asia on järjestetty jommallakummalla em. tavalla, kun koko joukon keskiarvo on 27 prosenttia. Keskisuuret kaupungit ja kaikkein pienimmät kunnat ovat niitä, joissa asia on suhteellisesti ottaen kaikkein useimmin jäänyt nousematta esiin suunnitelmia laadittaessa.

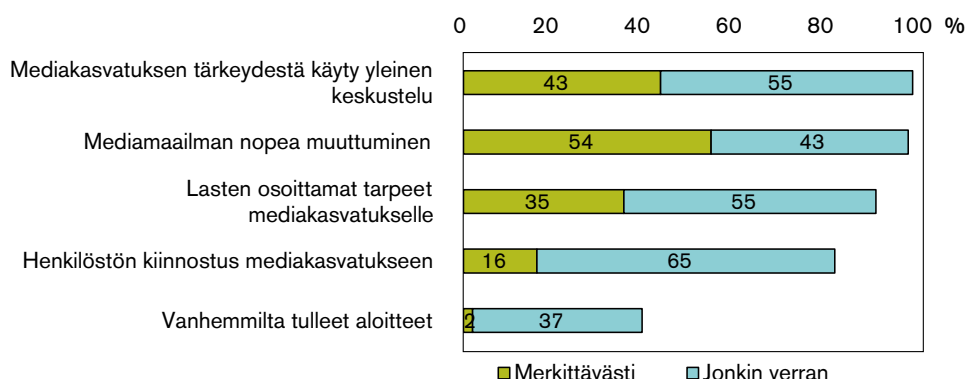
4.2 Eri asioiden vaikutus siihen, että mediakasvatus on sisällytetty varhaiskasvatuksen suunnitelmiin

Niitä vastaajia, joiden kunnassa mediakasvatus on sisällytetty suunnitelmiin, pyydettiin arvioimaan eri tekijöiden vaikutusta suunnitelman syntymiseen. Vastaajille esitettiin viisi tekijää. Seuraavassa on esitetty niiden tekijöiden osuudet, joilla on vastaajien mielestä ollut vaikutusta vähintään jonkin verran.

Mediamailman nopea muuttuminen ja mediakasvatuksen merkityksen korostuminen yleisessä

keskustelussa ovat vaikuttaneet eniten siihen, että mediakasvatus on sisällytetty varhaiskasvatuksen suunnitelmiin. Myös lasten osoittama kiinnostus asiaa kohtaan on vaikuttanut. Vaikuttaa siltä, että sen merkitys on ollut suurempi kuin henkilöstön mielenkiinnon kasvu. Kuitenkin molemmat ovat olleet melko tärkeitä tekijöitä. Joissakin tapauksissa myös vanhemmilta tulleet aloitteet ovat vaikuttaneet. Niiden merkitys jää kuitenkin kokonaisuudessaan hieman vähäisemmäksi kuin neljän muun kysymyksessä mainitun asian.

Eri asioiden vaikutus siihen, että mediakasvatus on sisällytetty varhaiskasvatuksen suunnitelmiin. Merkittävästi + jonkin verran -osuudet (% niistä, joilla suunnitelmissa), n=51

4.3 Mediakasvatustapahtumat ja mediakasvatuksen yhteistyökumppanit

Erikseen kysyttiin kunnassa järjestetyistä varhaiskasvatukseen suunnatuista mediakasvatustapahtumista tai -hankkeista. Lisäksi tiedusteltiin, minkälaisia varhaiskasvatuksen yhteistyökumppaneita kunnilla on mediakasvatuksen toteuttamiseksi. Yhteistyökumppaneissa yksi taho nousi ylitse muiden: peräti 86 prosenttia kertoi, että yhteistyötä on tehty kirjastojen kanssa. Seurakunta on tullut kyseeseen 42 prosentille, museot (31 %) ja kansalaisjärjestöt (30 %) vajaalle kolmannekselle. Kunnista 21 prosenttia on tehnyt mediakasvatuksen toteuttamisessa yhteistyötä valtakunnallisten mediakasvatusjärjestöjen kanssa. Yksi kunta kuudesta on toiminut yhteistyössä joko lastenkulttuurikeskuksen tai paikallisen elokuvakes-

kuksen kanssa. Muiden tahojen merkitys on ollut kokonaisuuden kannalta marginaalisempi. Kolme prosenttia kertoi, ettei minkäänlaista yhteistyötä ole tehty ulkopuolisten tahojen kanssa. Lisäksi neljä prosenttia ei tiennyt, miten on toimittu.

Seurakunta on ollut väkimmäältään suurimpien ja pienimpien kuntien yhteistyökumppani. Museot ovat tulleet kyseeseen varsinkin Uudellamaalla ja suurissa kaupungeissa. Kirjasto on tärkeä etenkin alle 20 000 asukkaan kunnille.

Useimmat järjestetyt mediakasvatustapahtumat tai -hankkeet on toteutettu yksittäisissä yksiköissä tai ryhmissä. Joka neljännessä kunnassa myös päivähoiton yksikön ja kunnan jonkin muun toimijan yhdessä järjestämät tilaisuudet ovat tulleet kyseeseen. Vain harvoin tapahtumia on järjestetty yksikköjen ja jonkin kunnan ulkopuolisen tahon (esim. järjestö, yritys, virasto) kanssa. Myös päivähoiton yksiköiden

sisäinen yhteistyö ja kunnan yhteiset hankkeet ovat olleet suhteellisen harvinaisia. Niitä on hyödynnetty enintään joka kymmenennessä kunnassa.

Melkein joka toisessa kunnassa on varmuudella järjestetty varhaiskasvatukseen suunnattuja media-
kasvatustapahtumia tai -hankkeita (40 prosenttia tutkimukseen osallistuneista nimittäin kertoi, ettei mitään kysymyksessä mainittuja asioita ole toteutettu,

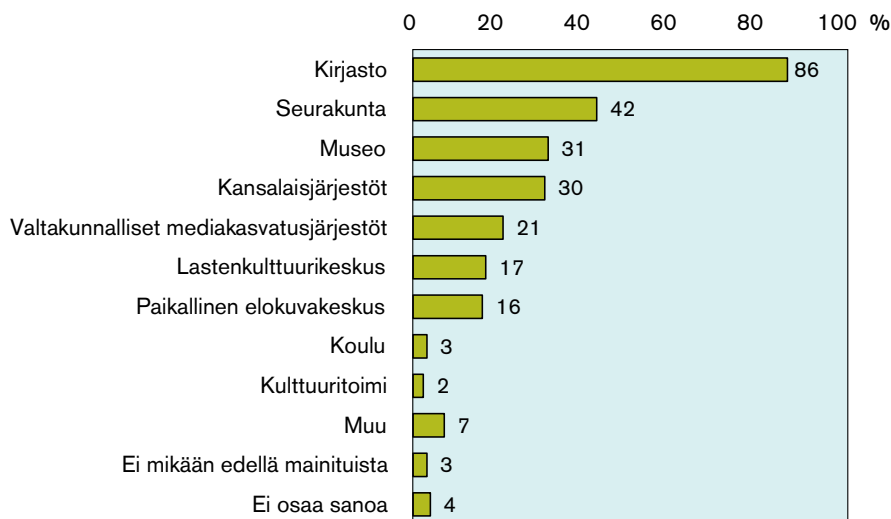
17 prosentin oltua epävarma siitä, oliko tapahtumia järjestetty vai ei).

Mitä pienemmästä kunnasta oli kyse, sitä varmemmin tapahtumat olivat jääneet järjestämättä. 58 prosenttia enintään 3 000 asukkaan kuntien vastaajista kertoi, ettei kyseisiä hankkeita ole ollut. Yli 50 000 asukkaan kunnista vain 13 prosentissa tilanne oli sama.

Kunnassa järjestetyt varhaiskasvatukseen suunnatut mediakasvatustapahtumat tai -hankkeet (%), n=125

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahot mediakasvatuksen toteuttamiseksi (%), n=125

5 Käsitykset mediakasvatuksen tärkeydestä

5.1 Lasten tietoisien mediakasvatuksen tärkeys eri alueilla

Kuntien varhaiskasvatuksen suunnittelusta vastaavat viranhaltijat korostavat kotien merkitystä lasten tietoisessa mediakasvatuksessa: peräti 63 prosenttia tutkimukseen osallistuneista pitää sitä erittäin ja 33 prosenttia melko tärkeänä.

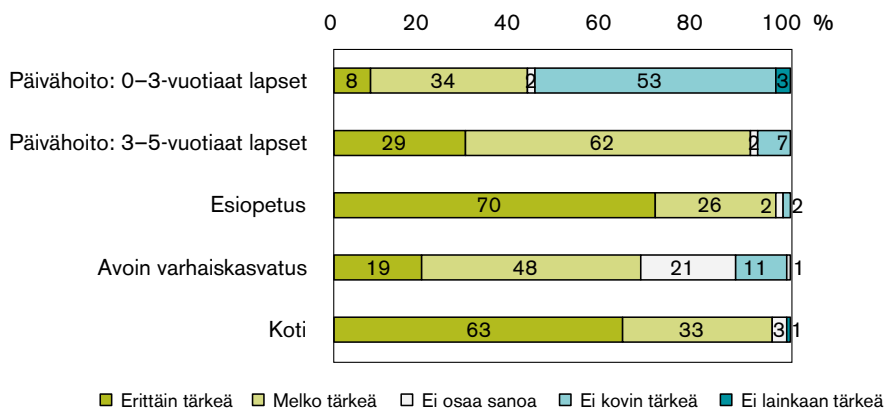
Myös esiopetus on merkittävässä asemassa lasten mediakasvatuksessa. Seitsemän vastaajaa kymmenestä kertoi pitävänsä sitä erittäin tärkeänä, ja joka neljäs on valinnut melko tärkeä -vaihtoehdon. Vastaajista 29 prosenttia on sitä mieltä, että tietoinen mediakasvatus on erittäin tärkeää myös 3–5-vuotiaille. Koska sitä melko tärkeänä pitäviäkin löytyi 62 prosenttia, mediakasvatuksen voi sanoa nousseen suhteellisen

tärkeäksi myös tässä ikäryhmässä. Koska erittäin tärkeä -vaihtoehdon valinneiden osuus oli kuitenkin pienempi 3–5-vuotiaiden ikäryhmässä, asian merkityksen voi tulkita olevan hieman vähäisemmän kuin kodin ja esiopetuksen. Myös avointa varhaiskasvatusta koskevasta tuloksesta voi ajatella samoin.

Mediakasvatuksen tärkeyttä haastavia näkemyksiä esitettiin vain silloin, kun pohdittiin sen asemaa osana enintään kolmevuotiaiden lasten päivähoitoa. Enemmistö ei pidä sitä siinä kovin keskeisenä. On toisellakin tavalla ajattelevia, sillä kahdeksan prosenttia valitsi vaihtoehdon erittäin tärkeä. Joka kolmas (34 %) pitää myös kaikkein nuorimmille lapsille suunnattavaa mediakasvatusta melko tärkeänä.

Erityyppisten kuntien puolesta vastaavien näkemyksistä voi todeta seuraavaa: siellä, missä media-

Lasten tietoisien mediakasvatuksen tärkeys eri alueilla (%), n=125

kasvatusta annetaan keskimääräistä enemmän eli lähinnä väkimäärältään suurissa ja etelän kunnissa, mediakasvatuksen merkitystä pidettiin keskimääräistä suurempana kaikissa arvioinnin kohteena olleista ryhmissä.

5.2 Perustelut mediakasvatuksen tärkeydelle varhaiskasvatuksessa

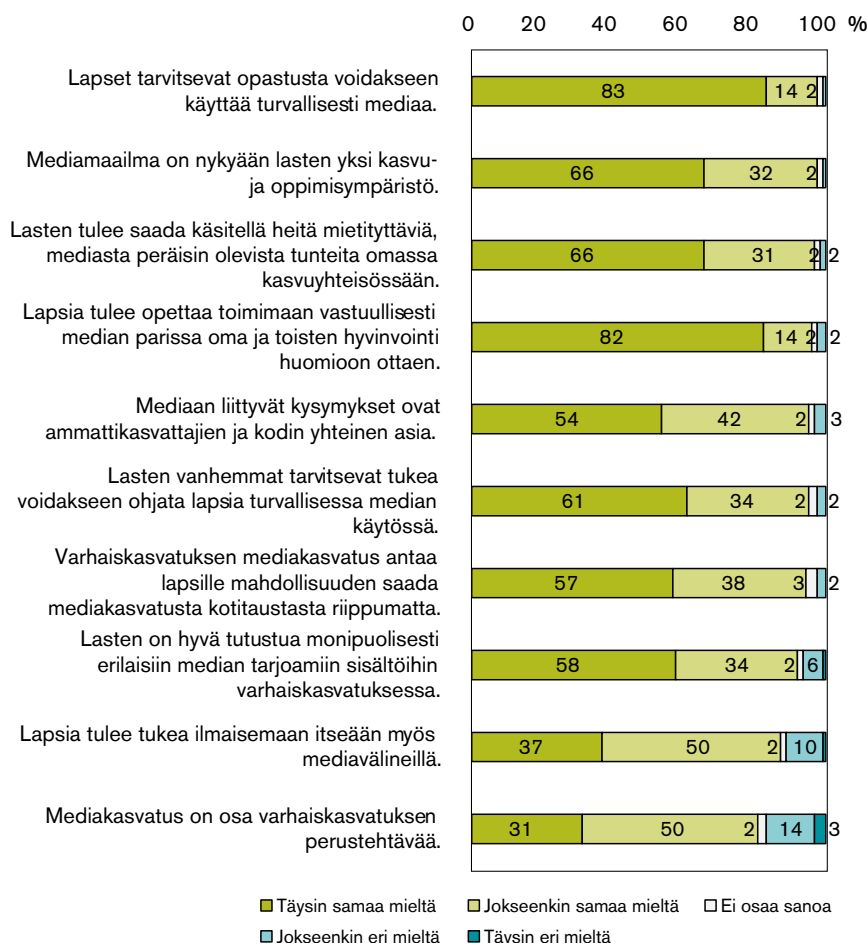
Mediakasvatuksen merkitystä tarkasteltiin kymmenen väittämän avulla. Vastaaajille esitettiin erilaisia perusteita ja syitä sille, miksi tietoinen mediakasvatus voi olla tärkeää varhaiskasvatuksessa. Tutkimukseen

osallistuneita pyydettiin kertomaan, kuinka samaa tai eri mieltä he ovat kunkin väittämän kanssa.

Lopputuloksena oli, että oikeastaan kaikkia esitettyjä perusteita pidetään merkittävänä syinä liittää mediakasvatus osaksi varhaiskasvatusta. Yksikään esitetystä asiasta ei ollut sellainen, etteikö sen tärkeydestä olisi saavutettu vähintään jonkinlaista yksimielisyyttä.

Kaksi esitettyä perustetta sai kuitenkin valtaenemistön taakseen. Useamman kuin neljän viidesosan mielestä mediakasvatus on tärkeä liittää tietoisesti osaksi varhaiskasvatusta, koska lapset tarvitsevat opastusta voidakseen käyttää turvallisesti mediaa. Peräti 83 prosenttia oli tämän kanssa täysin ja 14 jokseenkin samaa mieltä.

Syitä sille, että pienten lasten tulisi saada tietoista mediakasvatusta osana varhaiskasvatustyötä. Tietoinen mediakasvatus on tärkeää varhaiskasvatuksessa, koska... (%), n=125

Käytännössä yhtä moni ajattelee (82 %; 14 %), että kasvatusta tarvitaan, koska lapsia tulee opettaa toimimaan vastuullisesti median parissa niin, että he ottavat huomioon oman ja toisten hyvinvoinnin.

Kahden tärkeimmän perusteen lisäksi suurempi kuin 60 prosentin enemmistö oli täysin samaa mieltä kolmen tekijän merkityksestä. Kaksi kolmesta tutkimukseen osallistuneesta edellyttää mediakasvatuksen liittämistä osaksi varhaiskasvatusta, koska media-maailma on nykyään yksi lasten kasvu- ja oppimisympäristö ja koska lasten tulee saada käsillä omassa kasvuyhteisössään heitä mietityttäviä, mediasta peräisin olevia tunteita. Mediakasvatusta tarvitaan myös siksi, etteivät vanhemmat jäisi asian kanssa yksin: 61 prosenttia kertoi olevansa täysin samaa mieltä siitä, että lasten vanhemmat tarvitsevat tukea voidakseen ohjata lapsia turvallisessa median käytössä.

Jäljelle jäävät perusteet hyväksytään laajasti. Sorraaniä ei esitetty käytännössä lainkaan. Enemmistö kertoi olevansa täysin sitä mieltä, että mediakasvatus on kotien ja ammattikasvattajien yhteinen asia. 57 prosenttia on täysin sitä mieltä, että varhaiskasvatuksen mediakasvatus antaa lapsille mahdollisuuden saada mediakasvatusta kotitaustasta riippumatta. Käytännössä yhtä usea (58 %) on samaa mieltä siitä, että lasten on hyvä tutustua monipuolisesti erilaisiin median tarjoamiin sisältöihin varhaiskasvatuksessa.

Lievää erimielisyyttä syntyi vain kahdesta perusteesta ja silloinkin se oli hyvin niukkaa. Joka kymmenes ei ole samaa mieltä siitä, että lapsia tulisi tukea ilmaisemaan itseään myös mediavälineillä. Seitsemäntoista prosenttia puolestaan haastoi sen ajatuksen, että mediakasvatus olisi osa varhaiskasvatuksen perustehtävää. Valtaosa tutkimukseen osallistuneista (yli 80 %) oli näiden kanssa vähintään jokseenkin samaa mieltä.

5.3 Ammattikasvattajalta edellytetty osaaminen

Kyselyn vastausten mukaan mediakasvatuksesta vastaavien ammattikasvattajien kyvyille ja taidoille asetetaan vaatimuksia. Heidän odotetaan hallitsevan useita asioita, eikä käytännössä mitään tutkimuksessa kysytyistä kahdeksasta kyvystä pidetty merkityksellään vähäisenä. Tästä syystä oheisessa kuviossa esite-

tään kunkin osaamisen erittäin tai melko tärkeäksi kokoneiden osuudet.

Neljän osaamisalueen voi arvioida olevan erityisen tärkeitä: yli 70 prosenttia tutkimukseen osallistuneista antoi niille huomattavan painon (valiten erittäin tärkeä -vaihtoehdon). Vastaajista 79 prosenttia pitää erittäin tärkeänä, että ammattikasvattaja kykenee arvioimaan, mitkä mediasisällöt ovat sopivia lasten kulloisellekin kehitystasolle. Melkein yhtä monen mielestä (77 %) ammattikasvattajasta on suuri apu, kun lasta opastetaan käsittelemään mediasta heränneitä tunteita.

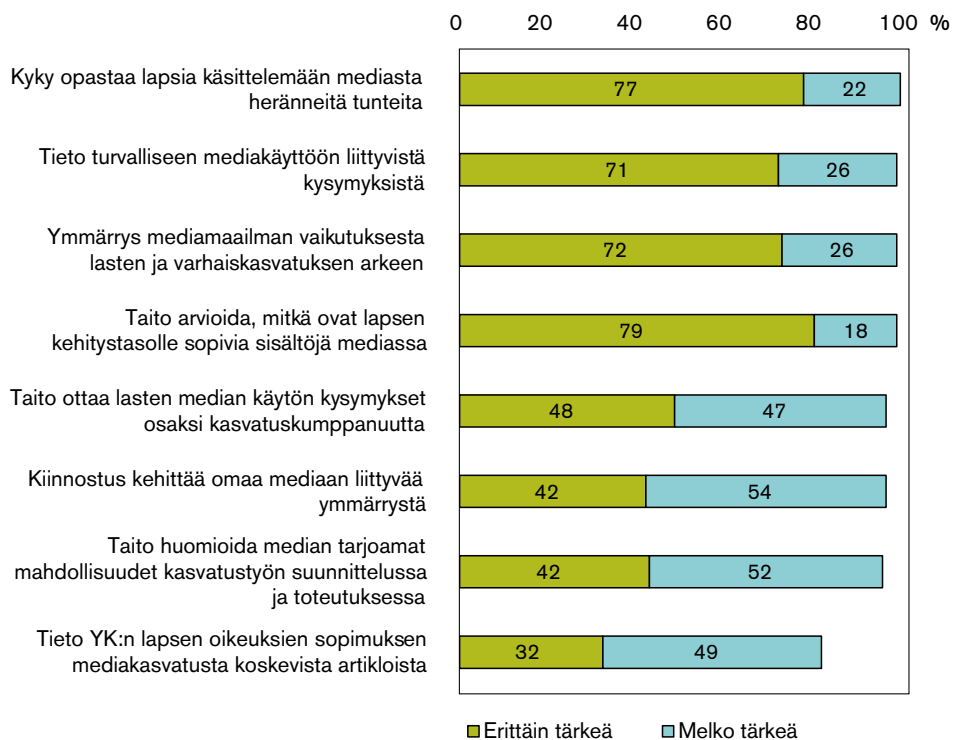
Noin 70 prosenttia pitää yhtä keskeisenä sitä, että kasvattajalla on tieto turvalliseen mediakäyttöön liittyvistä kysymyksistä sekä ymmärrys siitä, mikä vaikutus mediamaailmalla on lasten ja varhaiskasvatuksen arjessa.

Vain YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja sen mediakasvatusta koskevat artikkelit on asia, jonka tuntemista ei edellytetä aivan yhtä voimakkaasti. Silti kolmasosa pitää erittäin ja joka toinen melko tärkeänä, että ammattikasvattaja tuntee nekin tehdessään mediakasvatustyötään.

Myös taito ottaa lasten esittämät kysymykset mediankäytöstä osaksi kasvatuskumppanuutta, kiinnostus kehittää omaa asiaan liittyvää ymmärrystään sekä kyky ottaa huomioon median tarjoamat mahdollisuudet suunniteltaessa ja toteutettaessa kasvatustyötä ovat tärkeitä ammattikasvattajan ominaisuuksia. Enemmistö ei kuitenkaan pitänyt yhtäkään niistä erittäin tärkeänä. Tosin vaihtoehdon melko tärkeä valitsi kussakin niin usea, että voi todeta melkein jokaisen kiinnittäneen huomiota myös näiden tekijöiden toteutumiseen.

Oikeastaan kaikentyyppistä osaamista arvostettiin keskimääräistä enemmän niissä kunnissa, missä mediakasvatus jo on osa varhaiskasvatusta. Väestömäärältään joukon suurimmissa kunnissa työskentelevillä oli muita selvästi suurempi taipumus korostaa kaikkien tekijöiden merkitystä. Kyseessä ovat varsinkin ne kunnat, joissa sekä päivähoitopalveluiden että esiopetuksen piirissä on keskimääräistä enemmän paljon lapsia. Joitakin satunnaisia alueellisia erojaakin saattoi havaita, mutta niiden perusteella ei voida sanoa kunnan sijainnilla olevan systemaattisesti näkemysksiä jakava vaikutus.

**Osaamiset, jotka ammattikasvattajan tulisi hallita osana työnkuvaansa:
Erittäin + melko tärkeä -osuudet (%), n=125**

6 Varhaiskasvatuksen mediakasvatus-aineistojen merkitys ja tunteminen

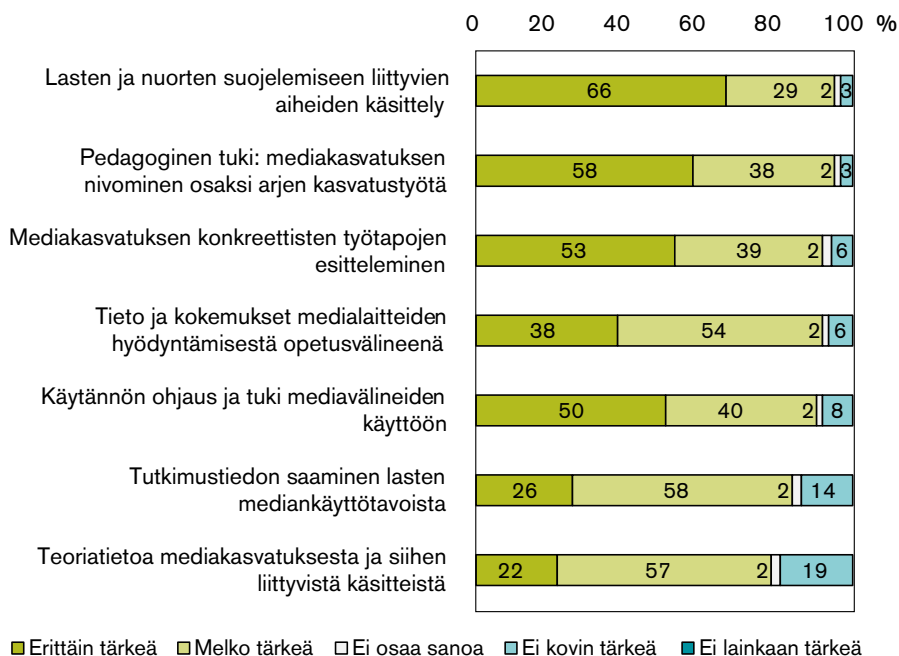
6.1 Eri aihealueiden tärkeys mediakasvatuksen materiaaleissa tai koulutuksissa

Tutkimukseen osallistuneilta kysyttiin, kuinka tärkeänä he pitivät seitsemän aihealueen sisällymistä mediakasvatuksen materiaaleihin tai koulutukseen.

Enemmistö piti kaikkia arvioituja tekijöitä vähintään melko tärkeinä. Vain harvat ottivat päinvastaisen kannan ja lievää näkemyseroa saattoi havaita oikeastaan vain kahdesta asiasta.

Neljän aihealueen merkitys on niin suuri, että ne ovat enemmistön mielestä erittäin tärkeitä. Kaikkein useimmat ajattelevat niin lasten ja nuorten suoje-

Eräiden aihealueiden tärkeys mediakasvatuksen materiaaleissa tai koulutuksissa (%), n=125

lemiseen liittyvien aiheiden käsittelystä. Peräti 66 prosenttia pitää sitä hyvin merkityksellisenä. Myös pedagoginen tuki siten, että mediakasvatus pystytään nivomaan osaksi arjen kasvatustyötä, on monen (58 %) mielestä ensiarvoisessa asemassa. Kaksi muuta samaan kategoriaan nousevaa asiaa ovat mediakasvatuksen konkreettisten työtapojen esitteleväminen sekä käytännön ohjaus ja tuki mediavälineiden käytössä.

Joka viides ei kaipaa materiaaleihin ja koulutukseen teoriatietoa mediakasvatuksesta ja siihen liittyvistä käsitteistä. Tutkimustiedon saaminen lasten mediankäyttötavoista ei ole välttämätöntä yhdelle vastaajalle seitsemästä. Enemmistö pitää silti em. kahta asiaa vähintään melko tärkeinä. Keskimääräistä jonkin verran harvempi pitää niitä kuitenkin kaikkein keskeisimpinä asioina. Samaa kategoriaan voi liittää tiedot ja kokemukset medialaitteiden hyödyntämisestä opetusvälineenä. Aihealuetta kyllä arvostetaan, mutta suhteellisen harva pitää sitä silti erittäin tärkeänä.

6.2 Varhaiskasvatukseen suunnattujen aineistojen tunteminen

Suomen kuntien varhaiskasvatuksen suunnittelusta vastaavat viranhaltijat tuntevat paremmin kuntien varhaiskasvatuksen suunnittelun tueksi suunnatut aineistot kuin muut, järjestöjen tuottamat aineistot tai hankkeet.

Suunnittelun tueksi laaditut aineistot eivät ole kovin laajasti tunnettuja. Useampi kuin kaksi viides (42 %) on kuitenkin varsin hyvin perillä Stakesin ja opetus- ja kulttuuriministeriön Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa -julkaisusta (2007). Noin joka neljännes vastaaja tuntee hyvin Opetushallituksen ja Kerhokeskus – koulutyön tuki ry:n aineiston Mediakasvatus esi- ja alkuopetuksessa 2009.

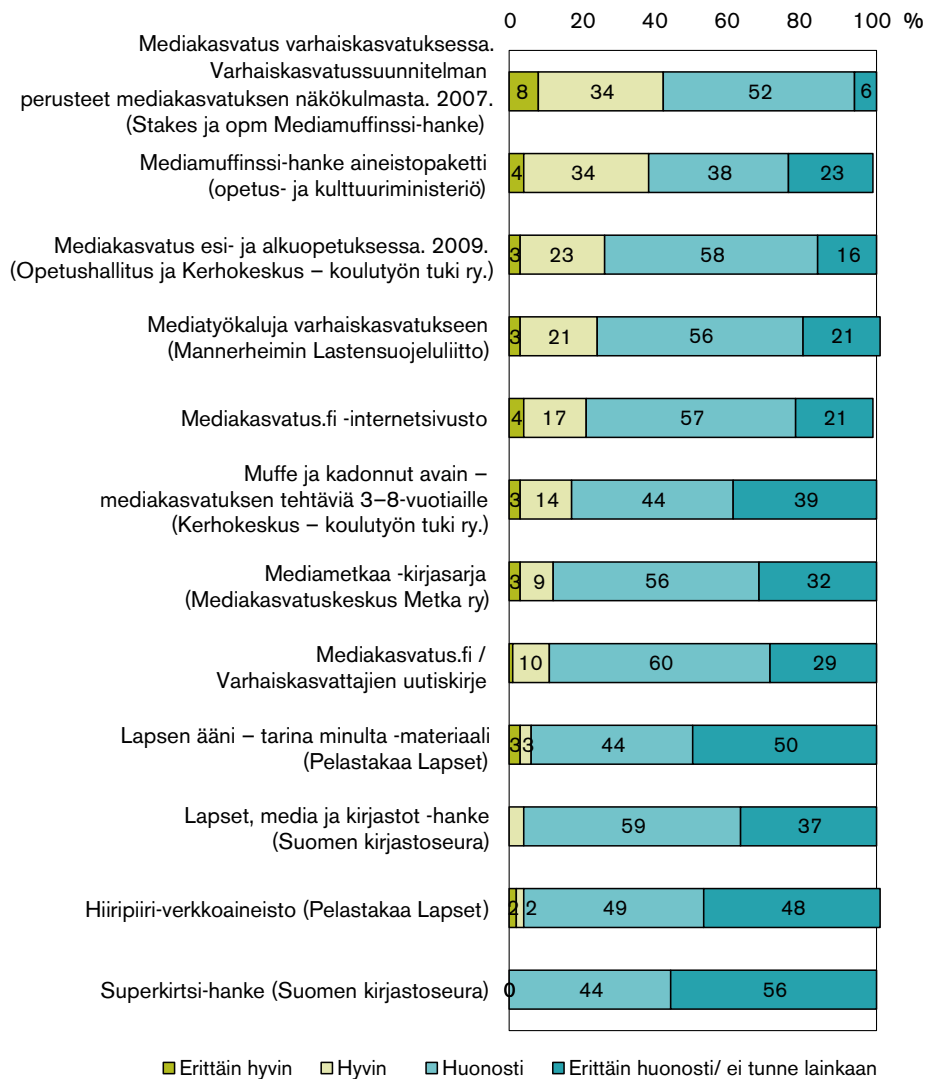
Edellä mainittu joukko koostuu niistä, jotka kertoivat tuntevansa ko. aineistot hyvin tai erittäin hyvin. Runsaat 50 % – vajaat 60 % on niistä tietoinen, mutta totesi, että tuntevat niitä huonosti. Vain harvojen tietämys niistä oli käytännössä olematon.

Vain kaksi järjestöjen tuottamaa aineistoa tunnetaan melkein yhtä hyvin kuin kuntien työn tueksi laaditut julkaisut: opetus- ja kulttuuriministeriön Mediamuffinssi-hankkeen aineistopaketti sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Mediatyökaluja varhaiskasvatukseen. Joka viidennellä on hyvät tiedot Mediakasvatus.fi -internetsivustosta. Seitsemäntoista prosenttia kertoi tuntevansa varsin hyvin Kerhokeskus – koulutyön tuki ry:n julkaisun Muffe ja kadonnut avain ja 12 prosenttia Mediametkaa -kirjasarjan (Mediakasvatuskeskus Metka ry.). Muita aineistoja tunnettiin pintapuolisemmin.

Ruotsiksi vastanneet (8 vastausta) arvioivat ruotsinkielisiä materiaaleja. Materiaalit tunnettiin huonosti tai ei tunnettu lainkaan. Muutama vastaaja tunsikin julkaisu Mediefostran inom småbarnsfostran⁷.

⁷ Stakes och Undervisningsministeriets projekt Mediemuffins 2008.

Varhaiskasvatukseen suunnattujen aineistojen tunteminen (%), n=117

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa -julkaisu tunnetaan Etelä-Suomen suurissa asutuskeskuksissa paremmin kuin pienissä ja syrjäisissä kunnissa. Mediakasvatus esi- ja alkuopetuksessa taas on suhteellisesti yhtä tuttu niin etelässä ja pohjoisessa kuin idässä ja lännessäkin. Aivan pienimpien kuntien vastaajille se on selvästi oudompi kuin etenkin 20 001–50 000 asukkaan keskuksissa työskentele-

ville. Pienten kuntien vastaajat tuntevat keskimääräistä paremmin Mannerheimin Lastensuojeluliiton tuottaman Mediatyökaluja varhaiskasvatukseen, samoin Uudenmaan kunnissa työskentelevät. Asukasluvultaan kaikkein suurimpien kuntien varhaiskasvatusasiantuntijat puolestaan tuntevat keskimääräistä paremmin Mediamuffinssi-hankkeen aineistopakettin.

7 Mediakasvatuksen kehittäminen kunnan varhaiskasvatuksessa

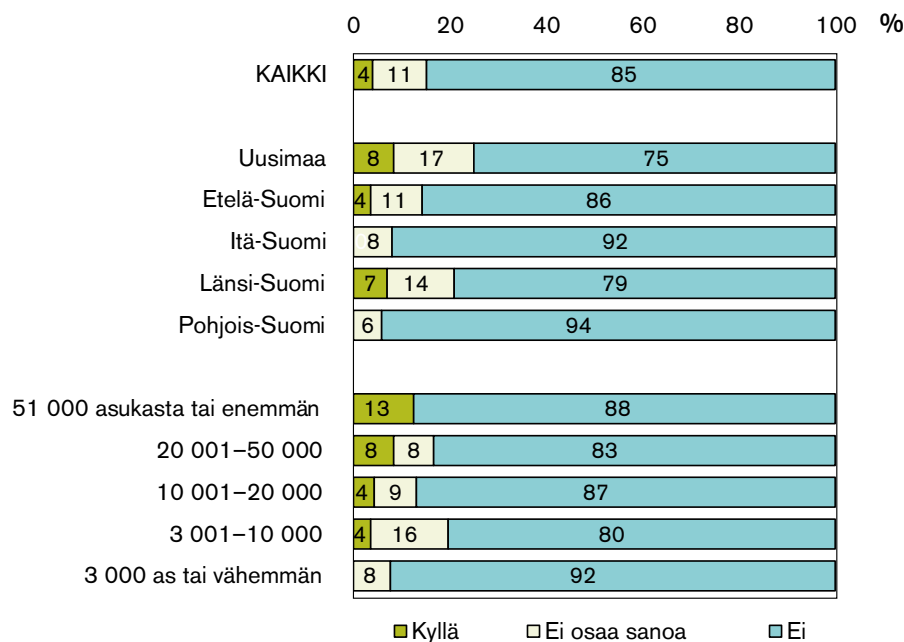
7.1 Tehtyjen toimenpiteiden riittävyys varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen edistämiseksi

Vaikka useissa kunnissa mediakasvatus on osa varhaiskasvatusta, vain neljäs prosenttia vastaajista arvioi, että riittävästi toimenpiteitä on tehty sen edistämiseksi varhaiskasvatuksessa. Peräti 85 prosenttia

tutkimukseen vastanneista varhaiskasvatuksen suunnittelusta vastaavista johtajista oli sitä mieltä, että toimenpiteitä ei ole tehty riittävästi. Joka kymmenes oli asiasta vailla mielipidettä.

Kuntien koon suhteen arvioituna vaikuttaa siltä, että väestöltään ja lapsimäärältään keskimääräistä suuremmissa kunnissa asian eteen on tehty enemmän kuin pienissä ja syrjäisemmissä.

Onko kunnassa tehty riittävästi toimenpiteitä mediakasvatuksen edistämiseksi varhaiskasvatuksessa (%), n=125

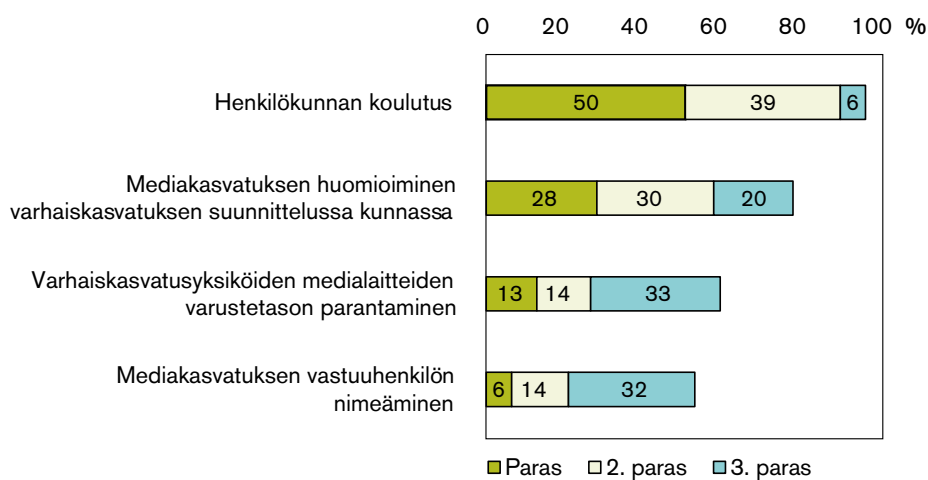

7.2 Parhaat keinot parantaa mediakasvatuksen tilaa kunnan varhaiskasvatuksessa

Lopuksi vastaajilta tiedusteltiin, mitkä heidän mielestään ovat parhaat keinot kohentaa mediakasvatuksen tilaa kuntien varhaiskasvatuksessa. Enemmistö pitää koulutusta parhaimpana vaihtoehtona. Joka toisen mielestä se on kaikkein paras keino. Runsas neljännes (28 %) on sitä mieltä, että paras tapa on ottaa mediakasvatus huomioon, kun kunnassa laaditaan varhaiskasvatuksen suunnitelmia.

Nämä vaihtoehdot oli myös useimmin valittu toiseksi parhaiksi vaihtoehdoiksi. Kaksi muuta eli varhaiskasvatusyksiköiden medialaitteiden varustetason parantaminen ja mediakasvatuksen vastuuhenkilön nimeäminen saivat enemmän vastaajia laajemmin taakseen vasta kolmantena valintana. Kuvioon on koottu kaikki kolme valintaa. Keinojen välinen järjestys on selvä: koulutus on tärkein ja tietynlainen mediakasvatuksen statuksen lisääminen sisällyttämällä se suunnitelmiin toiseksi tärkein.

Parhaat keinot parantaa mediakasvatuksen tilaa kunnan varhaiskasvatuksessa (%), n=125

8 Eräiden asioiden toteutuminen kunnissa, joissa mediakasvatus sisältyy suunnitelmiin

Taulukossa 7 verrataan kaikkia vastaajia niihin, joiden kunnissa mediakasvatus sisältyy suunnitelmiin. Kyseiset kunnat ovat niitä, joissa mediakasvatus sisältyy varhaiskasvatussuunnitelmaan tai joissa varhaiskasvatuksen suunnitelman ohkeen on laadittu erillinen mediakasvatussuunnitelma.

Tätä ryhmää verrataan koko vastaajajoukkoon viidesti: kuinka suuri mediakasvatusta tuntevien osuus on

varhaiskasvatuksen henkilöstöstä, kuinka suuressa osassa varhaiskasvatussyksiköjä toteutetaan tietoista mediakasvatusta, minkälaiseen mediakasvatusta koskevaan koulutukseen henkilöstöä on osallistunut kuluneen kahden vuoden aikana, minkälaisia ovat olleet kunnassa järjestetyt, varhaiskasvatukseen suunnatut mediakasvatustapahtumat tai -hankkeet sekä kuinka hyvin eräät varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen aineistot tunnetaan.

Taulukko 7. Eräiden asioiden toteutuminen kunnissa, joissa mediakasvatus sisältyy suunnitelmiin, verrattuna koko vastaajajoukkoon, %), n=33

	Ryhmästä %	Kaikista %
Mediakasvatusta tuntevien osuus varhaiskasvatuksen henkilöstöstä		
Alle 20 prosenttia	9	22
20–50 prosenttia	33	43
50–80 prosenttia	49	26
Yli 80 prosenttia	9	8
Varhaiskasvatusyksiköt, joissa toteutetaan tietoista mediakasvatusta		
Alle 20 prosenttia	15	45
20–50 prosenttia	39	34
50–80 prosenttia	39	16
Yli 80 prosenttia	6	5
Henkilöstön osallistuminen mediakasvatuksen koulutustilaisuuksiin viimeisen 2 vuoden aikana		
Yksikön sisäinen henkilökunnan koulutustoiminta	21	10
Kunnan henkilöstölleen tarjoama, useita yksiköjä koskeva koulutustilaisuus	27	14
Ulkopuolisen tarjoajan mediakasvatuksen koulutustilaisuus	39	22
Ulkopuolisen tarjoajan valtakunnallinen koulutustapahtuma	12	10
Kunnassa järjestetyt varhaiskasvatukseen suunnatut mediakasvatustapahtumat tai -hankkeet		
Yksittäisissä yksiköissä / ryhmissä	42	30
Päivähoidon yksiköiden sisäisenä yhteistyönä	21	10
Päivähoidon yksiköissä yhteistyössä jonkin kunnan muun toimijan kanssa	42	25
Yksiköissä yhteistyössä jonkun kunnan ulkopuolisen tahon kanssa	24	10
Kunnan yhteisenä hankkeena	15	6
Eräiden varhaiskasvatuksen aineistojen tunteminen		
<i>Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. 2007. (Stakes ja opetus- ja kulttuuriministeriön Mediamuffinssi-hanke)</i>		
Erittäin hyvin	16	8
Hyvin	58	34
Huonosti	26	52
Erittäin huonosti/ei tunne lainkaan	0	6
<i>Mediakasvatus esi- ja alkuopetuksessa. 2009. (Opetushallitus ja Kerhokeskus – koulutyön tuki ry.)</i>		
Erittäin hyvin	3	3
Hyvin	42	23
Huonosti	48	58
Erittäin huonosti/ei tunne lainkaan	7	16
<i>Mediamuffinssi-hankkeen aineistopaketti (opetus- ja kulttuuriministeriö)</i>		
Erittäin hyvin	6	4
Hyvin	39	34
Huonosti	32	38
Erittäin huonosti/ei tunne lainkaan	23	23

9 Tutkimukseen vastanneista

Seuraavassa esitetään tutkimukseen osallistuneita henkilöitä ja heidän työnantajakuntaansa kuvaavia tietoja.

Tutkimukseen osallistui eniten kuntia Länsi-Suomesta. Joka kolmas vastaus on peräisin sieltä. Vähiten eli 10 prosenttia vastauksia saatiin Uudelta- maalta. Melkein puolessa, 45 prosentissa, tutkimukseen osallistuneista kunnista, asuu yli 3 000, mutta enintään 10 000 asukasta. Yhteensä 16 prosenttia vastaajajoukosta koostuu vähintään 20 000 asukkaan kunnista.

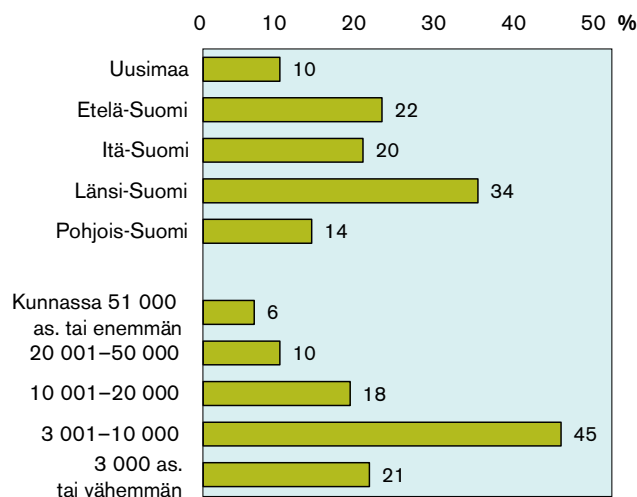
Tutkimukseen osallistuneista kunnista 36 prosentissa on yli 100 lasta esiopetuksen piirissä. Yli 1 000 lasta on päivähoitopalveluiden piirissä 15 prosentissa.

Eniten (28 %) on sellaisia kuntia, joiden varhaiskasvatusalueella on enintään 100 lasta.

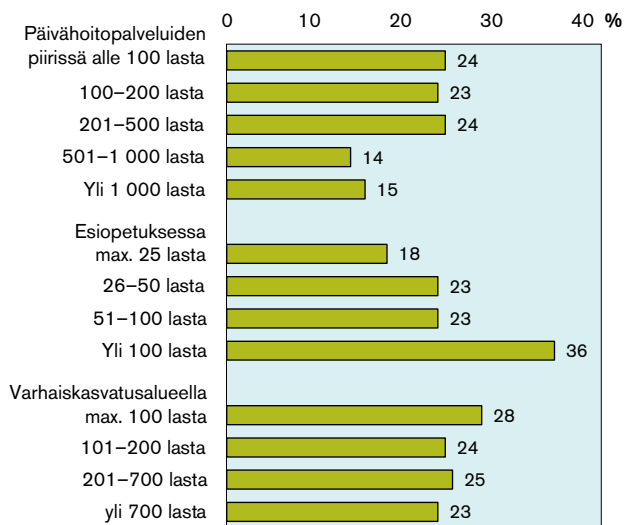
Useimmat kyselyyn vastanneet työskentelevät omassa kunnassaan varhaiskasvatusjohtajina. Useammalla kuin joka toisella (55 %) on vähintään viiden vuoden kokemus nykyisen työnsä hoitamisesta. Suurin osa on suorittanut lastentarhanopettajan, kasvatustieteiden kandidaatin tai -maisterin tutkinnon. Enemmistön tutkinto on vähintään seitsemäntoista vuoden takaa. Joka viides kertoi valmistuneensa jo 1980 tai aikaisemmin. Vastaavasti 20 prosentin opiskelut loppuivat 2006 tai myöhemmin.

Lähes kaikki vastasivat suomen kielellä. Ruotsinkielisiä vastauksia saatiin 8 kpl (noin 6 %).

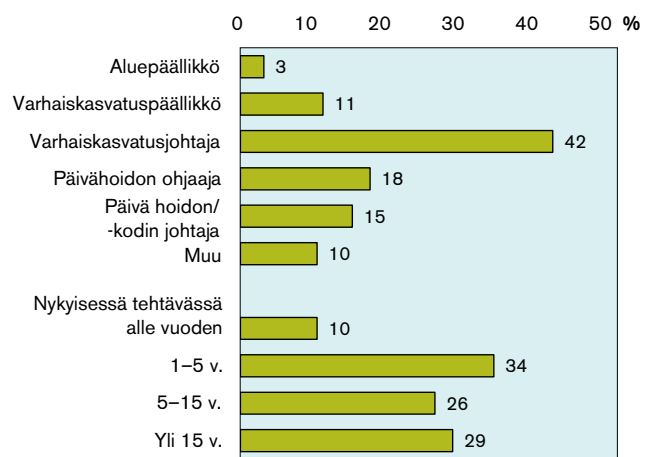
Tutkimukseen osallistuneista kunnista (%), n=125

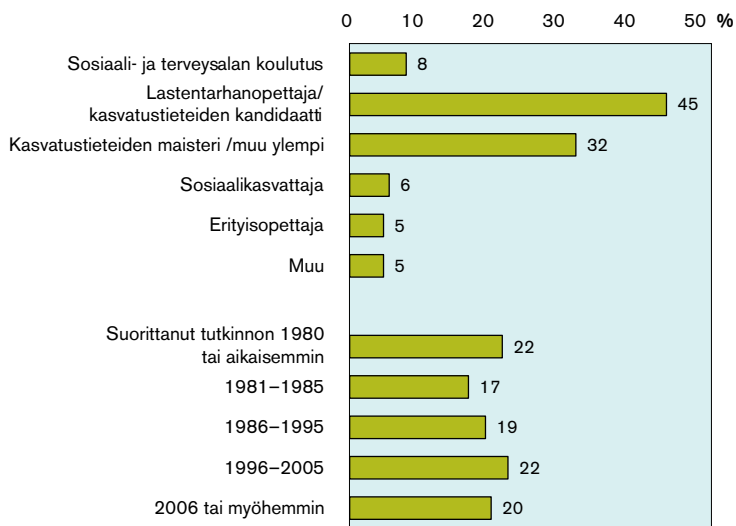
Tutkimukseen osallistuneista kunnista (%), n=125

Tutkimukseen osallistuneista vastaajista (%), n=125

Tutkimukseen osallistuneista vastaajista (%), n=125

10 Havaintoja mediakasvatuksen tilasta varhaiskasvatuksessa

Pienten lasten mediakasvatus tapahtuu pitkälti kunnan palvelujen piirissä, johon myös varhaiskasvatuspalvelut kuuluvat. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriyksikkö on pitkäjänteisesti tukenut valtionavustuksin valtakunnallisia mediakasvatushankkeita, joissa kohderyhminä ovat erityisesti varhaiskasvatuskäiset lapset ja lasten kasvattajat. Varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen kehittämistyön tueksi on mm. laadittu valtakunnallisia oppaita, jotka avaavat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005)⁸ tavoitteita ja sisältöjä mediakasvatuksen näkökulmasta. Esimerkiksi Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa -julkaisun (2007)⁹ tavoitteena on ohjata varhaiskasvatuksen suunnittelua ja toteutusta kunta- ja yksikkötasolla.

Käsillä olevan kyselyn tulosten mukaan mediakasvatukseen liittyviä sisältöjä on kirjattu kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan noin joka neljännessä vastaajakunnista. Lisäksi noin kolmasosassa vastaajakunnista mediakasvatuksesta on käyty jonkinlaista keskustelua suunnitelmatyön yhteydessä. Kuusi vuotta sitten toteutettiin päivähoidon ja esiopetuksen yksiköiden henkilökunnalle selvitys. Sen mukaan noin viidennessä kunnista päivähoidon tai esiopetuksen mediakasvatuksen määrästä tai sisällöistä oli

sovittu tai keskusteltu kunnan tai päivähoitoalueen tasolla (Suoninen 2007). Mediakasvatuksen tietoinen kehittäminen kunnissa näyttäisi tämän perusteella yleisesti lisääntyneen. Toisaalta joissakin kunnissa kehittämistyö ei ole alkanut: noin kolmannes ilmoitti, ettei mediakasvatus ole ollut esillä suunnitelmien laadinnan yhteydessä.

Tietoisen varhaiskasvatuksen suunnittelun tukena on usein toiminut Stakesin ja opetus- ja kulttuuriministeriön Mediamuffinssi-hankkeen yhteistyöjulkaisu Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa (2007): linjaus tunnettiin mediakasvatuksen kirjanneissa kunnissa huomattavasti paremmin verrattuna koko vastaajajoukkoon. Julkaisu on onnistunut tavoitteessaan antaa tukea kuntien ja yksiköiden mediakasvatuksen suunnitteluun. Valtakunnalliset mediakasvatusjärjestöt, joista monen hanketyötä on tuettu opetus- ja kulttuuriministeriön lapset ja media -kokonaisuudesta, näkyvät kuntien yhteistyökumppaneina. Etenkin kunnissa, joissa mediakasvatus sisältyy kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan, yhteistyö kunnan ulkopuolistenkin tahojen kanssa on melko yleistä. Näissä kunnissa myös henkilöstön osallistuminen mediakasvatuksen koulutuksiin on lisääntynyt ja kunnissa on

8 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Oppaita 56. 2005.

9 Julkaisu on tuotettu yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön lapset ja media -kokonaisuuden Mediamuffinssi-hankkeen ja Stakesin kanssa.

järjestetty aktiivisesti muita mediakasvatukseen liittyviä toimintoja. Edelleen mediakasvatusta tuntevien varhaiskasvatuksen henkilöstön määrän ja tietoista mediakasvatustyötä toteuttavien varhaiskasvatustyösköiden määrän arvioidaan lisääntyneen.

Kuntien varhaiskasvatuksen suunnittelussa tietoista mediakasvatusta pidetään tärkeänä monipuolisin perustein. Tärkeimpänä esille nousee lasten elämisen hallinnan taitojen vahvistaminen liittyen erityisesti median turvalliseen ja vastuulliseen käyttämiseen. Ammattikasvattajien osaamisen kehittämisalueiksi nousevat muun muassa tietoisuus turvallisesta median parissa toimimisesta ja mediasta heränneiden tunteiden käsittelyyn liittyvät taidot. Mediakasvatusta halutaan toteuttaa osana kasvatustyön arkea: tähän kaivataan pedagogisesta tukea ja konkreettisia työtapoja.

Mediakasvatuksen alueissa pienimpien lasten (0–3-vuotiaiden) mediakasvatuksen tärkeys jakaa eniten mielipiteitä: osa pitää sitä melko tärkeänä, kun taas osa ei pidä sitä lainkaan tärkeänä. Kotien ja esiopetuksen merkitystä korostetaan tietoisessa mediakasvatuksessa. Vastaavat tulokset saatiin päivähoidon ja esiopetuksen yksiköiden henkilökunnalle osoitetussa selvityksessä (Suoninen 2007).

Kunnissa on mediakasvatuksen alueella vastausten perusteella paljon kehitettävää. Vastaajat kokivat yleisesti, että mediakasvatuksen edistämiseksi ei ole tehty riittävästi toimenpiteitä. Asiaa parhaiten edistävinä keinoina painotettiin henkilökunnan koulutusta ja mediakasvatuksen huomioimista kunnan varhaiskasvatuksen suunnittelussa. Näkemys eroaa osin päivähoidon yksiköille osoitetun kyselyn tuloksista, jossa tärkeimpiä mediakasvatusta määrällisesti tai sisällöllisesti rajoittavia tekijöitä olivat laitteiden ja välineiden puute sekä koulutuksen puute (Suoninen 2007). Näyttää siltä, että laitteet ja välineet eivät enää ole niin keskeisiä mediakasvatuksen edistämisessä.

Seuraavassa esitetään käsillä olevan selvityksen tuloksista nousevia huomioita ja kysymyksiä, joiden avulla mediakasvatuksen kehittämistä varhaiskasvatuksen alueella voidaan pohtia.

I Varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen alueellisessa toteutumisessa on selkeää vaihtelua. Pienissä tai pienehköissä kunnissa mediakasvatuksen koulutukset ja tapahtumat ovat harvinaisia ja mediakasvatus on harvoin kirjattu varhaiskasvatuksen suunnitelmiin.

Miten voitaisiin parhaiten saavuttaa pienet kunnat ja miten niitä voidaan tukea varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen kehittämisessä?

II Yksikkötasolle suunnattuja mediakasvatusmateriaaleja tunnettiin huonosti kunnan koosta riippumatta, toisaalta kuntatasolle suunnatut julkaisut tunnettiin paremmin. Minkälainen tiedon levittämien on mediakasvatushankkeissa hedelmällistä: miten kohdennettua levittämistä voidaan tehostaa esimerkiksi olemassa olevia toimialan väyliä vahvistaen?

III Kuntien varhaiskasvatuksen piirissä on jonkin verran mediakasvatukseen liittyviä paikallisia hankkeita, koulutuksia ja sisäistä kehittämistä. Yleisimpiä yhteistyökumppaneita ovat kirjastot, seurakunnat, museot ja kansalaisjärjestöt. Miten paikallista yhteistyötä voisi entisestään vahvistaa ja miten kumppanuuksia eri toimijoiden kesken voisi paikallisella tasolla lisätä?

IV Tietoisella suunnittelulla on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen edistämisessä kuntatasolla. Jos varhaiskasvatuksen mediakasvatus on kunnassa suunnitelmallista, se vaikuttaa aktiivisesti kaikkiin eri toimintamuotoihin. Miten kuntia voisi parhaiten tukea suunnitelmallisen mediakasvatuksen toteuttamisessa?

V Mediakasvatuksesta noussut yleinen keskustelu näyttää vaikuttaneen siihen, että mediakasvatus on kirjattu kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mediakasvatuksen esillä pitäminen ja tietoisuuden lisääminen eri foorumeilla on merkityksellistä. Miten tietoisuuden lisäämistä voidaan parhaiten edistää toimialan toimintatapoja hyödyntäen valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti?

VI Turvallinen median käyttö on keskeinen alue pienten lasten mediakasvatuksessa. Toisaalta vastauksissa nousevat esiin mediakasvatuksen monipuoliset näkökulmat. Ammattikasvattajien osaamiselle on monenlaisia vaatimuksia. Minkälaiset mediakasvatuksen toimintamallit ja minkälainen koulutus vastaisivat näihin tarpeisiin ja antaisivat riittävän pedagogisen tuen mediakasvatuksen vakiinnuttamiseksi osaksi arjen kasvatustyötä?

VII Pienimpien lasten (0–3-vuotiaiden) mediakasvatuksen tärkeys jakaa eniten mielipiteitä: osa pitää sitä melko tärkeänä, kun taas osa ei pidä sitä lainkaan tärkeänä. Mitkä ovat tärkeimmät viestit pienten lasten mediakasvatuksesta ja minkälaiset toimenpiteet edistäisivät ammattikasvattajien tietoisuutta tällä alueella?

11 Mediakasvatuksen, teknologian ja luovuuden yhdistäminen varhaiskasvatuksessa – tietoista ohjausta kuntiin

*Pia Kola-Torvinen
varhaiskasvatuspäällikkö
Tampereen kaupunki*

Tampereen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa (2007) määritellään mediakasvatus ympäristön huomioimisen, näkemisen ja kuulemisen opetteluksi sekä omien esitysten tuottamisena. Kuvalukutaidon harjoituksilla lasta ohjataan ymmärtämään näkemäänsä ja kuulemaansa sekä pohtimaan mikä on totta ja mikä kuviteltua. Media eli televisio, videot, lehdistö ja sähköiset viestimet ympärillämme vaikuttavat maailmankuvamme kehittymiseen, toimintaamme, mielipiteisiimme ja ajankäyttöömme.

Mediakasvatuksen tehtävä on opettaa suhtautumaan kriittisesti ympäröivään informaatioon, ja opastaa pohtimaan asioiden eettisiä ja esteettisiä näkökulmia. Elokuvan tai animaation tekeminen tuo konkreettisesti näkyville, kuinka tarinoita voi itse keksiä ja kuvia yhdistellä, kuinka luoda jännittäviä tilanteita tai antaa mielikuvituksen lentää.

(Tampereen varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 18).

Mediakasvatus kuntien varhaiskasvatuksessa -kyselyn mukaan enemmistö kunnista lukeutuu sellaisiin, joissa enintään puolet varhaiskasvatuksen henkilöstöstä tuntee mediakasvatusta. Lisäksi kyselyyn vastanneista kunnista vain 20 prosenttia toteuttaa tietoista mediakasvatusta varhaiskasvatyksiköissään.

Tietoinen mediakasvatuksen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa vaatii käsitteen määrittelyä ja tietoista ohjausta kunnissa. Varhaiskasvatuksen tietotekniikasta on siirrytty varhaiskasvatuksen mediakasvatukseen, joka sisältää laajemmin niin viestinnän välineet kuin sisällötkin. Kuvista luodut tarinat, lehdistä leikatut kuvat ja jopa useat lelutkin ovat osa mediamailmaa.

Mediakasvatus on siis osa päivittäistä varhaiskasvatusta. Tietoisesta mediakasvatuksen toteuttamisesta tarkoitus on syventää ja rikastaa päivähoitopäivän aikana tapahtuvaa toimintaa sekä tukea kriittisen medialukutaidon alkamista. Mediakasvatuksessa tulee huomioida lapsen ajattelun, tunne-elämän ja kehityksen vaihe. Mediakasvatukseen varhaiskasvatuksessa ei tarvita välttämättä erityisiä laitteistoja, pelkät kirjat tai lehdetkin voivat riittää. Tärkeää on kuitenkin aikuisen asenne, läsnäolo ja ohjaus.

Vuoden 2011 aikana myös Tampereella alettiin laatia mediakasvatuksen suunnitelmaa, jonka tarkoituksena oli syventää varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen opetussuunnitelman mediakasvatuksen sisältöjä. Työryhmään kuului eri ammattiryhmien varhaiskasvattajia päivähoitosta.

12 Nyt mediakasvatetaan!

*Sanna Mattila
lastentarhanopettaja
Ylöjärvi*

"Mulle jäi eilisistä Salkkareista vähän outo olo," totesi 3,5-vuotias tyttö päiväkodin aamupalapöydässä. Median vaikutus tämän päivän lapsiin näkyy päiväkodin arjessa melko selkeästi. Mediakasvatuksen menetelmien ja sisältöjen tunteminen onkin yhä tärkeämpi osa kasvattajan ammattitaitoa, koska median vaikutus näkyy nyky-yhteiskunnassa kaiken aikaa ja kaikkialla.

Suunnitelmallisesti ja tietoisesti

Päiväkotimme osallistui vuoden 2012 aikana Media- ja kuvaohjelmakeskuksen Kuuluu kuvaan -mediakasvatushankkeen pilottiin. Hankkeen aikana käsityksemme mediakasvatuksen menetelmistä ja sisällöistä sekä jäsenyi että monipuolistui. Ymmärsimme, että mediakasvatusta tulee toteuttaa suunnitelmallisesti ja tietoisesti.

Mediakasvatukseen liittyvää koulutusta tarvitaan varmasti lisää kaikissa kunnissa jo pelkästään siitäkin syystä, että media muuttuu nopeasti ja luo uusia haasteita myös päiväkotien arkeen. Jo lyhyempikin koulutus madaltaa kynnystä tutustua uusiin mediakasvatuksen välineisiin ja menetelmiin.

Mediakasvatukseen liittyvää kirjallisuutta tutkimalla pääsee myös hyvin alkuun. Lisäksi tarvitaan lasten ideoiden kuuntelemista ja mielikuvitusta. Pilotoinnin aikana huomasimme myös sen, että mediakasvatuksen toteuttamiseen riittää helpokäyt-

töinen perusvälineistö: kamera, tietokone ja tulostin. Mediakasvatus on mielestäni hedelmällisintä silloin, kun sitä toteutetaan suunnitelmallisesti ja tietoisesti siten, että se nivoutuu muiden sisältöalueiden kanssa luontevaksi osaksi päiväkodin arkea.

Pilotin myötä koko työyhteisömme sitoutui mediakasvatuksen toteuttamiseen ja ideoimiseen. Työyhteisöömme kuuluu melko paljon nuorehkoja työntekijöitä, joten mediavälineiden käyttö oli suurimmalla osalla hyvin hallinnassa. Monilla oli myös aiempaa koulutusta mediakasvatukseen liittyen. Nämä seikat auttoivat meitä pilotin edetessä kokeilemaan monia erilaisia mediakasvatuksen menetelmiä sekä tuottamaan monenlaisia sisältöjä.

Mediakasvatuksen osa-alueen huomioiminen varhaiskasvatuksen suunnitelma-asiakirjoissa on tärkeää, koska sitä kautta vahvistetaan kasvattajien tietoisuutta mediakasvatuksen merkityksestä. Mediakasvatus on tärkeä osa varhaiskasvatustyötä, ja sen tulisi näkyä myös päiväkodin, ryhmän ja lapsen henkilökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa (vasu) laadittaessa. Pilotin alussa laadimme päiväkotimme varhaiskasvatussuunnitelman liitteeksi mediakasvatussuunnitelman, jonka pohjalta lähdimme toteuttamaan entistä suunnitelmallisempaa mediakasvatusta. Seuraavissa kerron niistä ajatuksista, joita olemme työyhteisössämme pilotin aikana oivaltaneet.

Taaperot täysillä mukana

Pienten lasten mediakasvatuksessa sisältöjä ja menetelmiä opitaan sekä käsitellään ennen kaikkea leikin kautta. Mediavälineiden käyttö alle 3-vuotiaiden ryhmässä on usein välillistä: lapset tekevät ja aikuinen dokumentoi esimerkiksi kameran, videokameran tai tietokoneen avulla. Kun valokuvat tutuista ihmisistä auttavat eroahdistukseen, päiväjärjestykseen tai ryhmän sääntöihin liitetyt oikeat valokuvat auttavat puolestaan jäsentämään asioita ja tapahtumia. Kun lapsen kielellinen toiminta on vasta kehittymässä, valokuvilla ja videoilla voidaan välittää viestiä päivän puuhista vanhemmille.

Pienten lasten mediakasvatuksessa yksi tärkeimmistä välineistä on kirjat, mistä johtuen yksi päiväkodin tärkeimmistä yhteistyötahoista on kirjasto. Kiinnostus kirjoja kohtaan syntyy niitä yhdessä lukemalla ja tarinoita elävöittämällä esimerkiksi draaman keinoin. Tätä kautta kirjojen maailmasta voidaan tehdä kiehtova ja moniulotteinen haastaja esimerkiksi televisiolle tai pelikoneille. Tästä näkökulmasta katsottuna alle 3-vuotiaiden lasten mediakasvatus on varsin tärkeää ja merkityksellistä toimintaa. Jo silloin pystytään vaikuttamaan siihen, miten mielenkiintoiselta eri mediasisällöt lapsesta vaikuttavat. Kirjojen lukeminen jättää paljon tilaa lapsen omalle ajattelulle ja mielikuvitukselle. Tarinat jatkuvat lasten leikeissä uusiin ulottuvuuksiin ja kehittävät edelleen lapsen kielellistä toimintaa ja ajattelua. Toinen keskeinen sisältö pienten lasten mediakasvatuksessa on musiikki. Sen avulla voidaan harjoitella itseilmaisua, kuten esiintymistä ja erilaisten tunteiden ilmaisua.

Sukelletaan syvemmälle mediamaailmaan

3–5-vuotiaiden lasten mediatietoisuus on usein jo melko monipuolista. Tuotteistetut lastenohjelmat näkyvät sekä leluissa että vaatetuksessa. Mielestäni varhaiskasvattajan on hyvä tuntea ainakin jonkin verran niitä hahmoja, jotka lapsiryhmää kulloinkin kiinnostavat, jotta pystyy käsittelemään niistä esiin nousevia aiheita yhdessä lasten kanssa. 3–5-vuotiaat osaavat käyttää eri mediavälineitä melko monipuolisesti. Tämän ikäiset lapset innostuvat valokuvaamisesta,

videoimisesta ja nauhoittamisesta. Keskeistä on, että he haluavat ja saavat tuottaa mediasisältöjä itse.

Mediakasvatuksen välineistöä ja menetelmiä voidaan hyödyntää monissa eri varhaiskasvatuksen sisältöalueissa, kuten liikuntatuokioissa, metsäretkillä ja musiikkihetkillä. Toisaalta kulloinkin lapsia innostavia median sisältöjä voidaan hyödyntää toiminnan suunnittelussa: väritymisestä voi tulla paljon mielenkiintoisempaa, jos värityskuvana on vaikkapa Angry birds tai Barbie.

Mediakasvatuksen menetelmien avulla voidaan myös vahvistaa lapsen itsetuntoa. Päiväkodissamme on käytetty voimaannuttavan valokuvauksen menetelmää, ja valittu viikon vekara (jokainen saa olla vuorollaan viikon ”tähtihenkilö”). Satujen ja tarinoiden avulla on keskusteltu lasten moraalikäsityksistä, kuten käsityksistä oikeasta ja väärästä sekä hyvästä ja pahasta. Lasten itseilmaisua ja mielikuvitusta on kehitetty esimerkiksi sadutus-menetelmää hyödyntäen, sekä antamalla lasten käyttää vapaasti kameraa ja nauhuria.

Yhteisiä pohdintoja sekä lasten että vanhempien kanssa

3–5-vuotiaat lapset pohtivat paljon mediassa näkemäänsä ja kokemaansa. Aina lapsen mediakokemukset eivät vastaa lapsen ymmärryksen tasoa: lapsen on usein vaikea erottaa, mikä on totta ja mikä keksittyä. Myös ajankohtaiset uutisaiheet alkavat tavoittaa lapsia tässä iässä, ja niistä keskusteleminen on tärkeää. Perheiden kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Lasten mediankäytön erot kodeissa ovat usein huomattavan suuria. Osa perheistä kiinnittää paljon huomiota lapsen median käyttöön muun muassa peliaikaa rajoittamalla sekä valitsemalla tv:stä lapselle soveltuvia ohjelmia. Usein nämä perheet myös käyttävät paljon kirjaston palveluja sekä hyödyntävät muuta kulttuuritarjontaa.

Toisaalta on myös sellaisia perheitä, joissa ei ole osattu miettiä lainkaan sitä, että lasten mediankäyttöä pitäisi valvoa. Tällöin tv saattaa olla auki aamusta iltaan, vaikka sitä ei varsinaisesti kukaan katsoisi-kaan, DVD:t toimivat lapsenvahtina, ja konsolipelejä pelataan rajoittamattomasti. Alussa esitetyssä Salkkarit -esimerkissä oli kyse juuri tästä: vanhemmat eivät

olleet tulleet ajatelleeksi, että Salatut elämät voisi olla sopimatonta katseltavaa 3-vuotiaalle. Näistä asioista olisi erityisen tärkeää keskustella sekä yhteisesti vanhempainillassa että jokaisen lapsen kohdalla erikseen vasu-keskustelujen yhteydessä. Yhteisten mediapeli-sääntöjen luominen yhdessä vanhempien kanssa voisikin olla hyödyllistä. Toisaalta se saattaisi olla myös haastavaa, mikäli perheiden näkemykset poikkeavat paljon toisistaan.

Esiopetuksen tavoitteiden toteuttaminen mediakasvatuksen menetelmien avulla rikastaa ja monipuolistaa muiden sisältöalueiden toteuttamista sekä kehittää lasten mediatietoisuutta ja -taitoja edelleen. Esiopetus-ikäisten lasten mediakasvatuksessa syvennetään pitkälti samoja teemoja, joiden käsittely on aloitettu jo 3–5 vuoden iässä. Lapset pystyvät yhä enemmän tuottamaan itse sisältöjä.

Päiväkotimme eskarilaiset ovat innostuneet tekemään muun muassa elokuvia, omia lehtiä, nauhoituksia ja esityksiä. Lapset alkavat itsekin kiinnostaa yhä enemmän huomiota esimerkiksi uutisiin, joiden ajankohtaisia aiheita käsitellään yhdessä koko ryhmän kanssa. Faktan ja fiktion erottamista voidaan esiopetuksessa harjoitella esimerkiksi juuri uutisia tai mainoksia tutkimalla. Mediakriittisen ajattelun alkeet alkavat vähitellen hahmottua, ja sitä kautta myös kriittinen medialukutaito kehittyä. Median tarjoamien esikuvien (Robin, Tuuli jne.) vaikutus näkyy jo esiopetusikäisten lasten keskuudessa. Yhteistyö vanhempien kanssa on myös esiopetuksessa tärkeää: keskustelua olisi hyvä käydä myös elokuvien, tv-ohjelmien ja pelien ikärajoista.

Suurin osa lapsista kuuluu kuitenkin siihen ryhmään, jonka mediavälineiden käyttö tapahtuu pääasiallisesti kotona muun muassa tv:n ja pelikoneiden parissa. Tästä johtuen kotien tukeminen mediakasvatustehtävässä korostuu kaikenikäisten lasten päiväkotiryhmissä. Mitä pienempänä lapset oppivat käyttämään ikätasolleen sopivia mediasisältöjä kohdullisesti, sitä mutkattomampaa mediankäyttö tulee myöhemmin olemaan. Jos lapsi on jo 4-vuotiaana tottunut pelaamaan konsolipelejä ja katsomaan tv:tä useita tunteja päivässä, tavoista on vaikea päästä myöhemmin eroon.

Kirjoista on paljon hankalampi tehdä kiehtovia enää sen jälkeen, kun lapsi on tottunut monikana-

vaiseen ja nopeatempoiseen ärsykevirtaan esimerkiksi DVD-elokuvia katsoessaan tai konsolipelejä pelatessaan. Näin ollen vanhempien tukeminen ja ohjaaminen lapsen ikätasolle sopivien mediavälineiden käytössä on tärkeä osa varhaiskasvatusta. Yhtenä vanhempainillan sisältönä voisi aina olla lapsen mediankäyttö, josta keskusteltaisiin yhteisesti koko ryhmän vanhempien kesken. Tätä kautta voisikin olla mahdollista haastaa jokainen perhe pohtimaan omia mediankäyttötottumuksiaan. Keskustelua voisi sitten luontevasti jatkaa lapsen henkilökohtaista varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelmaa laadittaessa.

Rohkeutta, intoa ja heittäytymistä

Yhteenvedona todettakoon, että mediakasvatuksen toteuttamiseen ei tarvita erityisiä välineitä: kameralla, tietokoneella ja tulostimella pääsee jo hyvään alkuun. Lisäksi tarvitaan paljon rohkeutta, intoa ja heittäytymistä. Olennaista on ymmärrys siitä, että mediakasvatus on tärkeä ja huomionarvoinen osa toiminnan suunnittelua ja toteutusta. Mediakasvatus tulisi nähdä positiivisena mahdollisuutena ja olennaisena osana lapsen ajattelun ja toiminnan kehittymistä, eikä niinkään korostaa median negatiivisia vaikutuksia. Kriittinen medialukutaito on toki tärkeä tavoite, mutta mielessä tulee pitää, että mediasisältöihin tutustumisen ja mediavälineiden käytön harjoittelun tulee ennen kaikkea olla mukavaa ja lasten mielenkiinnon kohteista lähtevää yhteistä toimintaa.

Lähteet

- Audiovisuaalinen kulttuuri digitaalisessa ympäristössä. Poliittiset linjaukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:31.
- Kirjastot ja media 2012. Selvitys mediakasvatuksen tilasta yleisissä kirjastoissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:23.
- Kulttuuripolitiikan strategia 2020. Opetusministeriön julkaisuja 2009:12.
- Mediakasvatus esi- ja alkuopetuksessa. Kerhokeskus – koulutyön tuki ry ja Opetushallitus 2009.
- Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. Stakes ja opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke 2007.
- Mediaväkivalta. Lapset ja media. Luonnos toimintaohjelmaksi 2005–2007. Opetusministeriön monisteita 2004:10.
- Mediefostran inom småbarnsfostran. Stakes och undervisningsministeriets projekt Mediemuffins 2008.
- Pentikäinen, Leena; Ruhala, Ann & Niinistö, Hanna (toim.) 2007. Mediametkaa! Osa 2. Kasvattajan matkaopas lasten mediamailmaan. Jyväskylä: Gummerus.
- Salokoski, Tarja & Mustonen, Anu 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja säätelyn käytäntöihin. Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007. Helsinki.
- Savolainen, Tarja 2011. Lapset ja media. Kolmen hankekokonaisuuden arviointi. Cuporen verkkojulkaisuja 7. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö.
- Suoninen, Annika 2008. Mediakasvatus päiväkodissa ja esiopetuksessa. Mediakasvatuksen tilan ja Mediamuffinssi-oppimateriaalien käyttöönoton arviointi syksyllä 2007. Jyväskylän yliopisto, Nykykulttuurin tutkimuskeskus. Jyväskylä.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Oppaita 56. 2005.

Kyselylomake

Taustaksi kyselyyn

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ohjataan kasvattajia ottamaan huomioon teknologian tarjoamat mahdollisuudet ja seuraamaan lasten populaarikulttuuria, johon media kuuluu nykypäivänä olennaisena osana.

Lapset käyttävät arkipäivässään erilaisia mediavälineitä, kuten radiota, kirjoja, televisiota, videotallenteita, pelikoneita tai kännykkää, ja mediasisältöjä, kuten musiikkia, kuvia, tarinoita, elokuvia ja pelejä.

Mediakasvatus on tavoitteellista pedagogista toimintaa, jossa tietoisesti ohjataan lapsen ymmärrystä mediasta, mediataitoja ja mediailmaisua. Taitojen opettelemisessa huomioidaan lapsen kasvun ja kehityksen vaiheet.

Taustatiedot

T1 Maakunta, jossa kuntanne sijaitsee?

- 1 Etelä-Karjala
- 2 Etelä-Pohjanmaa
- 3 Etelä-Savo
- 4 Kainuu
- 5 Kanta-Häme
- 6 Keski-Pohjanmaa
- 7 Keski-Suomi
- 8 Kymenlaakso
- 9 Lappi
- 10 Pirkanmaa
- 11 Pohjanmaa
- 12 Pohjois-Karjala
- 13 Pohjois-Pohjanmaa
- 14 Pohjois-Savo
- 15 Päijät-Häme
- 16 Satakunta
- 17 Uusimaa
- 18 Varsinais-Suomi

T2 Kunnan asukasluku?

- 1 Enemmän kuin 100 000 asukasta
- 2 51 000 – 100 000
- 3 20 001 – 50 000
- 4 10 001 – 20 000
- 5 3 001 – 10 000
- 6 3 000 asukasta tai vähemmän

T3 Kunnan kielisuhde

- 1 Yksikielinen suomenkielinen kunta
- 2 Yksikielinen ruotsinkielinen kunta
- 3 Kaksikielinen kunta, enemmistön kieli suomi
- 4 Kaksikielinen kunta, enemmistön kieli ruotsi
- 5 Jokin muu, mikä? _____

T4 Kuinka monta lasta kunnassanne on vuonna 2012

Päivähoitopalveluiden piirissä ____ lasta
Esiopetuksessa ____ lasta

Vastaajahenkilön taustatiedot

T6 Missä tehtävässä toimitte?

- 1 Aluepäällikkö
- 2 Varhaiskasvatuspäällikkö
- 3 Varhaiskasvatuksen johtaja
- 4 Päivähoidon ohjaaja
- 5 Muu, mikä _____

T7 Kuinka monta lasta hallinnoimallanne varhaiskasvatusalueella kaikkiaan on?

____ lasta

T8 Kuinka kauan olette toiminut nykyisessä tehtävässänne?

- 1 Alle vuoden
- 2 1–5 vuotta
- 3 5–15 vuotta
- 4 Yli 15 vuotta

T9 Mikä on koulutustustanne (valitkaa ylin tutkinto)?

- 1 Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeatutkinto
- 2 Lastentarhanopettaja tai kasvatustieteiden kandidaatti
- 3 Kasvatustieteiden maisteri tai muu ylempi korkeakoulututkinto
- 4 Jokin muu, mikä? _____

T10 Minä vuonna olette suorittanut ylimmän tutkinnon/opinnot?

vuonna _____

I Mediakasvatuksen nykytilanne kunnan varhaiskasvatuksessa

Mediakasvatus on tavoitteellista pedagogista toimintaa, jolla tietoisesti ohjataan lasten kasvua median parissa. Tarpeet taitojen opettelemiselle syntyvät lapsen kasvun ja kehityksen lähtökohdista.

Medialla tarkoitetaan

- mediavälineitä: kirjoja, radiota, televisiota, pelikoneita tai kännykkä
- mediasisältöjä: musiikkia, kuvia, tarinoita, elokuvia, pelejä ja mainoksia.

Seuraavat kysymykset koskevat käsityksiänne varhaiskasvatuksen mediakasvatuksesta yleensä.

K1 Kuinka monta prosenttia varhaiskasvatuksen henkilöstöstä tuntee mediakasvatusta? Merkitkää arvionne.

- 1 Alle 20 prosenttia
- 2 20–50 prosenttia
- 3 50–80 prosenttia
- 4 Yli 80 prosenttia

K2 Kuinka monessa varhaiskasvatusyksikössä toteutetaan tietoista mediakasvatusta? Merkitkää arvionne.

- 1 Alle 20 prosenttia
- 2 20–50 prosenttia
- 3 50–80 prosenttia
- 4 Yli 80 prosenttia

K3 Miten kunnassanne on sovittu varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen sisällöistä? Valitkaa alla olevista yksi, kuntanne tilannetta parhaiten vastaava vaihtoehto.

- 1 Varhaiskasvatuksen suunnitelman ohkeen on laadittu erillinen mediakasvatussuunnitelma.
- 2 Mediakasvatus sisältyy varhaiskasvatussuunnitelmaan.
- 3 Mediakasvatuksesta on linjaus, mutta sitä ei ole kirjattu varhaiskasvatussuunnitelmaan.
- 4 Asia on ollut esillä, mutta on linjattu, että sitä ei kirjata suunnitelmiin.
- 5 Asia ei ole ollut esillä suunnitelmien laadinnan yhteydessä.
- 6 En osaa sanoa.

K4 Mikä on näkemyksenne mukaan vaikuttanut siihen, että mediakasvatus on sisällytetty suunnitelmiin? Arvioikaa alla olevia erikseen ja kertokaa, kuinka paljon kukin on vaikuttanut asiaan kunnassanne.

Vaihtoehdot

- 1 Merkittävästi
  - 2 Jonkin verran
  - 3 Ei juurikaan
  - 4 Ei lainkaan
  - 5 En osaa sanoa
- Mediakasvatuksen tärkeydestä käyty yleinen keskustelu
  - Lasten osoittamat tarpeet mediakasvatukselle
  - Vanhemmilta tulleet aloitteet
  - Henkilöstön kiinnostus mediakasvatukseen
  - Mediamaailman nopea muuttuminen

K5 Onko kunnassa henkilöä/henkilöitä, jonka tehtävänä tai osana tehtävää on mediakasvatuksen edistäminen varhaiskasvatuksessa?

- 1 Kyllä
- 2 Ei
- 3 En osaa sanoa

K6a Mikä on tällaisten henkilöiden lukumäärä?
_____ henkilöä

K6b Entä mikä on henkilön/henkilöiden tehtävänimike/tehtävänimikkeet?

Avoin vastaus: _____

K6 Onko henkilöstöänne osallistunut seuraaviin mediakasvatuksen koulutustilaisuuksiin viimeisen kahden vuoden aikana? Valitkaa kaikki kyseeseen tulevat vaihtoehdot.

- 1 Yksikön sisäinen henkilökunnan koulutus-toiminta
- 2 Kunnan henkilöstölleen tarjoama, useita yksiköjä koskeva koulutustilaisuus
- 3 Ulkopuolisen tarjoajan (esim. alueellisen tai paikallisen toimijan) mediakasvatuksen koulutustilaisuus
- 4 Ulkopuolisen tarjoajan valtakunnallinen koulutustapahtuma
- 5 Ei mihinkään edellisistä
- 6 En osaa sanoa

K6e Montako henkilöä on osallistunut yksikön sisäiseen henkilökunnan koulutustoimintaan?

___ henkilöä

K6f Montako henkilöä on osallistunut kunnan henkilöstölleen tarjoamaan, useita yksiköjä koskeva koulutustilaisuuteen?

___ henkilöä

K6g Montako henkilöä on osallistunut ulkopuolisen tarjoajan (esim. alueellisen tai paikallisen toimijan) mediakasvatuksen koulutustilaisuuteen?

___ henkilöä

K6h Montako henkilöä on osallistunut ulkopuolisen tarjoajan valtakunnalliseen koulutustapahtumaan?

___ henkilöä

K7 Onko kunnassanne ollut seuraavia varhaiskasvatukseen suunnattua mediakasvatustapahtumaa tai – hanketta? Valitkaa kaikki kyseeseen tulevat vaihtoehdot.

- 1 Yksittäisissä yksiköissä / ryhmissä
- 2 Päivähoidon yksiköiden sisäisenä yhteistyönä
- 3 Päivähoidon yksiköissä yhteistyössä jonkin kunnan muun toimijan (esim. kirjasto, museo, elokuvakeskus) kanssa
- 4 Yksiköissä yhteistyössä jonkun kunnan ulkopuolisen tahon kanssa (esim. järjestö, yritys, virasto)
- 5 Kunnan yhteisenä hankkeena

6 Jotenkin muuten, miten?

7 Ei mitään edellä mainituista

8 En osaa sanoa

K8 Mitä yhteistyötahoja varhaiskasvatuksen yksiköillä on mediakasvatuksen toteuttamiseksi? Valitkaa kaikki kunnassanne kyseeseen tulevat vaihtoehdot.

- 1 Kirjasto
- 2 Museo
- 3 Seurakunta
- 4 Valtakunnalliset mediakasvatusjärjestöt (esim. Mediakasvatusseura, Mediakasvatuskeskus Metka)
- 5 Paikallinen elokuvakeskus
- 6 Lastenkulttuurikeskus
- 7 Kansalaisjärjestöt (esim. Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Pelastakaa Lapset)
- 8 Muu, mikä? _____
- 9 Ei mikään edellä mainituista
- 10 En osaa sanoa

II Käsitteet mediakasvatuksen tärkeydestä

K9 Kuinka tärkeänä pidätte kunnassanne lasten tietoista mediakasvatusta seuraavilla alueilla?

Vaihtoehdot

- 1 Erittäin tärkeä
- 2 Melko tärkeä
- 3 Ei kovin tärkeä
- 4 Ei lainkaan tärkeä
- 5 En osaa sanoa

- Päivähoito: 0–3-vuotiaat lapset
- Päivähoito: 3–5-vuotiaat lapset
- Esiopetus
- Avoin varhaiskasvatus
- Koti

K10 Alla on lueteltu eräitä mahdollisia syitä sille, miksi pienten lasten tulisi saada tietoista mediakasvatusta osana varhaiskasvatustyötä. Arvioikaa erikseen, kuinka samaa tai eri mieltä olette kunkin väittämän kanssa.

Vaihtoehdot

- 1 Täysin samaa mieltä

- 2 Jokseenkin samaa mieltä
- 3 Jokseenkin eri mieltä
- 4 Täysin eri mieltä
- 5 En osaa sanoa

Tietoinen mediakasvatus on tärkeää varhaiskasvatuksessa, koska...

...lapset tarvitsevat opastusta voidakseen käyttää turvallisesti mediaa.

...lasten vanhemmat tarvitsevat tukea voidakseen ohjata lapsia turvallisessa median käytössä.

...mediamaailma on nykyään lasten yksi kasvu- ja oppimisympäristö.

...lapsia tulee tukea ilmaisemaan itseään myös mediavälineillä.

...lasten on hyvä tutustua monipuolisesti erilaisiin median tarjoamiin sisältöihin (kuviin, tarinoihin, elokuviin, musiikkiin) varhaiskasvatuksessa.

...lasten tulee saada käsitellä heitä mietittyttäviä, mediasta peräisin olevista tunteista omassa kasvuyhteisössään.

...lapsia tulee opettaa toimimaan vastuullisesti median parissa oma ja toisten hyvinvointi huomioon ottaen.

...varhaiskasvatuksen mediakasvatus antaa lapsille mahdollisuuden saada mediakasvatusta kotitaustasta riippumatta.

...mediaan liittyvät kysymykset ovat ammattikasvattajien ja kodin yhteinen asia.

...mediakasvatus on osa varhaiskasvatuksen perustehtävää.

K11 Mitä osaamista ammattikasvattajan tulisin nykyään hallita osana työnkuvaansa? Kertokaa erikseen, kuinka tärkeänä pidätte kutakin.

Vaihtoehdot

- 1 Erittäin tärkeä
- 2 Melko tärkeä
- 3 Ei kovin tärkeä
- 4 Ei lainkaan tärkeä
- 5 En osaa sanoa

- Tieto turvalliseen mediakäyttöön liittyvistä kysymyksistä
- Ymmärrys mediamaailman vaikutuksesta lasten ja varhaiskasvatuksen arkeen

- Taito huomioida median tarjoamat mahdollisuudet kasvatustyön suunnittelussa ja toteutuksessa
- Taito ottaa lasten median käytön kysymykset osaksi kasvatuskumppanuutta
- Kyky opastaa lapsia käsittelemään mediasta heränneitä tunteita.
- Taito arvioida, mitkä ovat lapsen kehitystasolle sopivia sisältöjä mediassa.
- Kiinnostus kehittää omaa mediaan liittyvää ymmärrystä.
- Tieto YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mediakasvatusta koskevista artikloista.

K11b Onko mielessänne joitain muita kuin listassa mainittuja, tärkeitä tekijöitä?

- 1 Kyllä; mikä? _____
- 2 Ei

III Varhaiskasvatuksen mediakasvatusaineistot

K12 Kuinka hyvin tunnette seuraavat varhaiskasvatukseen suunnatut aineistot?

Vaihtoehdot

- 1 Erittäin hyvin
- 2 Hyvin
- 3 Huonosti
- 4 Erittäin huonosti/en tunne lainkaan

Kuntien varhaiskasvatustyön tueksi laaditut julkaisut:

- Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. 2007. (Stakes ja opetus- ja kulttuuriministeriön Mediamuffinssi-hanke)
- Mediakasvatus esi- ja alkuopetuksessa. 2009. (Opetushallitus ja Kerhokeskus – koulutyön tuki ry.)

Muut, järjestöjen tuottamat aineistot tai hankkeet:

- Mediatyökaluja varhaiskasvatukseen (Mannerheimin Lastensuojeluliitto)
- Mediametkaa -kirjasarja (Mediakasvatuskeskus Metka ry)
- Lapset, media ja kirjastot -hanke (Suomen kirjastoseura)
- Muffe ja kadonnut avain – mediakasvatuksen tehtäviä 3–8-vuotiaille (Kerhokeskus – koulutyön tuki ry.)

- Mediamuffinssi-hanke aineistopaketti (opetus- ja kulttuuriministeriö)
- Superkirtsi-hanke (Suomen kirjastoseura)
- Mediakasvatus.fi -internetsivusto
- Mediakasvatus.fi / Varhaiskasvattajien uutiskirje
- Hiiripiiri-verkkoaineisto (Pelastakaa Lapset)
- Lapsen ääni – tarina minulta -materiaali (Pelastakaa Lapset)

K12b Onko mielessänne jotain muita kuin listassa mainittuja aineistoja tai hankkeita?

- 1 Kyllä; mikä? _____
- 2 Ei

K13 Kuinka tärkeinä pidätte seuraavia aihealueita mediakasvatuksen materiaaleissa tai koulutuksissa?

Vaihtoehdot

- 1 Erittäin tärkeä
- 2 Melko tärkeä
- 3 Ei kovin tärkeä
- 4 Ei lainkaan tärkeä
- 5 En osaa sanoa

- Tutkimustiedon saaminen lasten mediankäyttötavoista
- Mediakasvatuksen konkreettisten työtapojen esitleminen
- Lasten ja nuorten suojelemiseen liittyvien aiheiden käsittely
- Pedagoginen tuki: mediakasvatuksen nivominen osaksi arjen kasvatustyötä
- Teoriatietoa mediakasvatuksesta ja siihen liittyvistä käsitteistä
- Tieto ja kokemukset medialaitteiden hyödyntämisestä opetusvälineenä
- Käytännön ohjaus ja tuki mediavälineiden käyttöön.

IV Mediakasvatuksen kehittäminen kunnan varhaiskasvatuksessa

K14 Koetteko, että kunnassanne on tehty riittävästi toimenpiteitä mediakasvatuksen edistämiseksi varhaiskasvatuksessa?

- 1 Kyllä
- 2 En
- 3 En osaa sanoa

*K15 Millä seuraavista keinoista mediakasvatuksen ti-
lannetta kuntanne varhaiskasvatuksessa voisi parhaiten
parantaa? Mikä on mielestänne paras keino?*

Entä toiseksi paras?

Mikä on kolmanneksi paras keino?

- 1 Henkilökunnan koulutus
- 2 Mediakasvatuksen vastuuhenkilön nimeäminen
- 3 Mediakasvatuksen huomioiminen varhaiskasvatuksen suunnittelussa kunnassa
- 4 Varhaiskasvatusyksiköiden medialaitteiden varustetason parantaminen

*K16 Millaisia ajatuksia tai kehittämisehdotuksia tämä
kysely herätti teissä suhteessa kuntanne varhaiskasvatuk-
sen mediakasvatukseen?*

Avoim vastaus: _____

*K17 Kun vastasitte tähän kyselyyn, pyysittekö osaan
kysymyksistä tukea vertaiskollegaltanne?*

- 1 Kyllä
- 2 En

Kiitos, että osallistuitte tutkimukseen!

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2013 ilmestyneet

- 1 Toiminta- ja taloussuunnitelma 2014–2017
- 2 Liikuntatoimi tilastojen valossa;
Perustilastot vuodelta 2011
- 4 Yliopistojen tieteellinen ja taiteellinen toiminta
sekä yhteiskunnallinen vaikuttavuus vuonna
2011. Yhteenveto yliopistoilta kerätyistä
julkaisutiedoista
- 5 Taidetta arkeen; Selvitys valtion keinoista
edistää prosenttiperiaatetta osana julkista
rakentamista
- 6 Matkailu ja kulttuurin syke; Kulttuurin
matkailullinen tuotteistaminen -toimintaohjelman
2009–2013 loppuraportti
- 9 Opetus- ja kulttuuriministeriön älystrategia;
OKM-KIDE

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-263-216-6 (PDF)

ISSN-L 1799-0343

ISSN 1799-0351 (PDF)